ion drăguşanul

CALEA STRĂMOŞILOR LUNARI

Pădure veche. Zeii gem în piatra lor tăcută,
stejarii freamătă de nouri. Brumi de toamnă lungă.
Vânează regii orbi de seară-n amintiri o ciută,
pe care-ogarii prin frunzişul lunii o alungă.

În fiecare fag, o cruce de luceferi bate;
se-apropie Isus; spre zeii vechi de-a dreptul merge;
le dă lumina de pe umeri de eternitate
şi-apoi cu mânecaru-albastru lacrima le-o şterge.

Îşi lasă capul pe frunziş. E obosit Isus
şi zeii îl veghează peste noapte. Mare, trece
prin codri Dumnezeu – o negură de sus, mai sus
de clarele tării cu mortuar luceafăr rece.

Mircea Streinul, *Isus în pădure*

Întâia revelaţie

În vara anului 2018, când verişorul Viorel Gâză îmi arăta monumentul funerar al stră-străbunicului nostru Nicolae Gâză din Plopenii Sucevei, am rămas surprins şi de forma osiriană a crucii („Crux Ansata”[1]), dar mai ales de cele două „glyfein”[2] dăltuite pe ovalul părţii de sus, toate acestea sugerându-mi rădăcini în culturile străvechi ale omenirii, pe care, de altfel, începusem să le percep, odată cu încercările de a-mi explica încifrările *Datinii,* pe care numai noi, românii, o mai păstrăm aproape intactă, dar lipsită de semnificaţii, poate că şi datorită faptului că „este uimitor cât de mult din simbolismul egiptean și indian din epocile foarte timpurii a trecut în uzurile timpu-

[1] Crucea egipteană, numită „Crux Ansata” părea, în 1870, „să-şi fi îngropat în întuneric profund înţelesul său real” – Jennings, Hargrave, *The Rosicrucians Their Rites & Mysteries,* London 1870, p. 66

[2] „Arta scupturii poartă, în vocabularul arheologic, și numele elinesc de gliptică, de la „glyfein” – a săpa, a scobi, iar săpătura sau, mai bine, cizelarea pe metal, turnat de mai înainte în formă, pe care latinii o numeau „coelalura”, se cheamă și „toreutică”, de la „torevein”, elinește a scobi cu dălțița” – Odobescu, Al., *Opere Complete,* Volumul IV – *Istoria Arheologiei*, Editura „Minerva”, București 1919 – apărută în 1877, p. 20

rilor creştine”[3]. Iar majoritatea studiilor despre semne şi simboluri fie că îngroaşă semnificaţiile creştine, fie că încearcă un exclusivism egiptean al simbolisticii, rareori şi indic, drept indice explicativ al simbolisticii masoneriei moderne.

Spre sfârşitul lui decembrie 2018, încercam o schiţă explicativă, „Crucea stră-străbunicului meu – Fecioara Cerească”, poate că şi forţând „orizontul necunoscutului în mituri şi în gânduri magice”[4], încercând „presupuneri suficient de rezonabile și care nu se exclud reciproc”[5]. Scriam atunci:

„Atent la simbolistica gravată pe crucea stră-străbunicului meu, Nicolai Gâză, mort în 1889, în care „poziţia sumeriană a zeilor” şi „sabia vikingă” (de fapt, calea lunară a părinţilor) constituiau elementele şoc, nu am dat prea mare atenţie formei ciudate a crucii, care seamănă mai curând cu o stelă a civilizaţiilor primordiale, decât cu o cruce creştină. Fără îndoială că, în 1889 sau până în 1889, crucile de acest fel nu însemnau excepţii – am mai văzut şi altele asemănătoare în cimitirul („cimitir” vine de la „zicerea grecească „koimeterion”, adică dormitor”[6]) Plopenilor, dar mult mai mici şi mai stilizate, cea a stră-străbunicului Nicolae, descoperită de verişorul Viorel Gâză, având peste un metru înălţime. Preocupat de sim-

---

[3] Jennings, Hargrave, *The Rosicrucians Their Rites & Mysteries,* London 1870, p. 146
[4] Blaga, Lucian, *Aspecte antropologice,* Ed. Facla 1976, p. 125
[5] Tokarev, Sergei, *History of Religion,* Moscow 1989, p. 15
[6] Odobescu, Al., *Opere Complete,* Volumul IV – *Istoria Arheologiei,* Editura „Minerva”, București 1919 – apărută în 1877, p. 318

boluri, am văzut o sabie asemănătoare cu cea gravată pe cruce în blazonul familiei de şleahtici polonezi Miecz (Sabie), iar cum numele Gâză vine din polonul „giza”, eram îndreptăţit în presupunerea unor antecesori în rândurile valahilor din sudul Poloniei, ştiut fiind faptul că primii trei regi poloni, toţi Corvin, dar fără a se înrudi unul cu celălalt, erau valahi – după cum preciza Jan Dlugosz. Nu ştiu dacă m-am pripit sau nu într-o astfel de supoziţie, dar cert este că şi crucea în sine, şi cele două simboluri, trebuie căutate în cea mai adâncă vechime a civilizaţiilor europene, în miturile primordiale, care au rezistat, la noi, inclusiv în ţesături, până în timpurile recente, pierzând încărcătura mitică, pentru că „aceste credințe începură a slăbi îndată ce apărură științele pozitive. Fiecare pas înainte făcut de aceste din urmă constituie un pas înapoi pentru cele dintâi”[7], iar simbolistica şi „obiectele antice au fost păstrate din neștiință și superstiție”[8].

Aparenta simbolistică a creştinismului ascunde, în realitate, mituri mult mai vechi, cum s-a întâmplat, de pildă, în vestul european, căci doar „Se știe, spre exemplu, că în mai multe biserici catolice din Franța meridională, statui de piatră neagră, de bazalt, au fost păstrate cu venerațiune, ca chipuri făcătoare de minuni ale Maicii Domnului, pe când acelea erau antice statui ale zeiței egiptene Isis, ținând pe fiul ei Horus în brațe”[9]. Iar crucea

[7] Conta, Vasile, *Opere filosofice / Ediție revăzută și însoțită de o introducere de Nicolae Petrescu*, București, Editura „Cartea Românească”, 1922, p. 35
[8] Odobescu, Al., *Opere Complete,* Volumul IV – *Istoria Arheologiei,* Editura „Minerva”, București 1919 - apărută în 1877, p. 112
[9] Ibidem

stră-străbunicului meu chiar asta reprezintă: Fecioara Cerească sau Stăpâna Altarului (Templului), numită, în diverse civilizaţii, Tanar sau Tanit (feniciană, cartagineză), Ishtar sau Inanna (sumeriană), Isis, până a deveni, prin stilizare, „crucea lui Osiris” (egipteană), tot aşa cum Moş Timp avea să fie numit Cernunos (celţi), Cronos (greci), Saturn (romani), Ba’al sau Bel, care nu era altul decât Marele Păstor Enlil, numit astfel atunci când „înlocuit un dumnezeu cu un altul, pe care poporul îl va onora cu libaţii”[10] (fenicieni, cartaginezi, babilonieni) sau Osiris (egipteni), deşi numele real al divinităţii supreme era cel de „Tatăl nostru”, dar populaţiile lumii „i-au dat multe nume, deoarece multe neamuri, fiecare vorbind altă limbă, a simţit nevoia de a traduce numele lui, pentru a i se închina”[11].

Din compoziţia mitologică hittită „Cântecul lui Ullikummi”[12], una dintre cele mai vechi scrieri ale omenirii, ştim că planeta Venus şi Luna erau considerate „zeiţele Soartei şi Mama zeiţelor”[13], ambele astre dobândind şi statutul de preotese în Templul Soarelui, care este, dintotdeauna, muntele. În mitologia românilor, cele două „zeiţe” cereşti s-au numit „soțiile cerești” ale șamanului[14], iar „raporturile șaman – soție cerească”[15] obligă la a

---

[10] Jastrow, Morris, *The Sacred Books and Early Literatury of the East*, I, London, 1917, p. 53

[11] Young, Jean I., *The Prose Edda*, Cambridge, 1954, p. 16

[12] Guterbock, Hans Gustav, *The Song of Ullikummi Revised Text of the Hittite Version of a Hurrian Myth*, Chicago, 2009

[13] Guterbock, op. cit. p. 153

[14] Eliade, Mircea, *Șamanismul și tehnicile arhaice ale extazului*, Humanitas, 1997, p. 87

[15] Eliade, op. cit., p. 88

descifra în şaman pe Fiul Soarelui, deci al lui Ba'al sau Enlil, Osiris, Apolo etc. În fond, şamanul relua, prin ritual, logodna cosmică, mai întâi prin gravarea, pe capul simbolului Fecioarei Cereşti, a lui Ba'al, deci a Soarelui sau, mai curând, a celui iniţiat în cunoaşterea cerească, şamanul sau Marele Păstor de Suflete Enlil[16], apoi, prin esenţializări ale sugestiei, datorită cunoaşterii Timpului (solar, desigur), şi drept „cruce, trupului stricăcioasă"[17].

Miracolul păstrării crucii boreale, anterioară cu măcar un mileniu creştinismului, în ţinuturile carpatice, până mai adineauri, se explică prin „Legea degradării sensului, înțelegând prin aceasta orice alterare, orice pierdere sau uitare a unei semnificații originale... lege care se verifică mai ales în folclor – unde anumite gesturi și formule orale se conservă și după ce funcția lor primordială, și înțelesul originar s-au pierdut"[18]. În 1889, când a murit şi a fost înmormântat stră-străbunicul meu, nimeni nu mai ştia nimic despre simbolistica reală a crucii care i-a împodobit mormântul, în ciuda faptului că se păstrase simbolul Fecioarei Cereşti şi al Zeului Soarelui (poziţia sumeriană, gravată pe capul Fecioarei), după regula lui „aşa am apucat", deci cu înţelesul originar pierdut.

Am convingerea că în întreg spaţiul românesc au existat numai cruci asemănătoare, care probează o vechime şi o continuitate spirituală de peste patru milenii; numai că mai toate acele cruci au fost îngropate în mor-

---

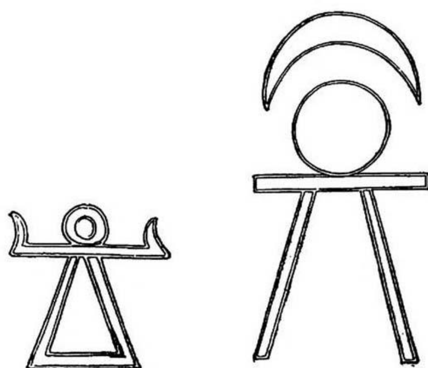
[16] *Zend-Avesta*, Vendîdâd, pp. 11, 12

[17] leitmotiv în *Eesha-Upanishad,* pp. 15, 16

[18] Eliade, Mircea, *Cosmologie și alchimie babiloniană*, Iași 1991, p. 13

minte, odată cu o nouă înmormântare, în tentativa zadarnică a generaţiilor de a domina peste cele anterioare. O tentativă finalizată, întotdeauna, cu noi pierderi de identitate şi de sfinţenie. Pentru că sfinţenia nu se poate afla decât în aura lui Tatăl Nostru, dintotdeauna, acum şi în toţi vecii”.

Despre reliefurile („glyfein”) neoliticului, în care figurează şi „Crux Ansata” egipteană, dar preluată de la fenicieni, prin cartaginezi, şi care preced simbolistica religioasă de mai târziu, există puţine şi sumare explicaţii, istoricii culturii fiind de părere că „aceste figuri nu sunt altceva decât redări naive ale unei pietre conice, uneori cu sugestii de cap și brațe (Fig. 29), alteori cu simboluri lunare (Fig. 30) adăugate”:

Figs. 29 and 30.—From a Carthaginian votive stele.

Perrot, Georges, History of Art in Phoenicia, London 1885, p. 80
şi monumentul funerar de la Plopeni al lui Nicolae Gâză (1889)

Numai că, înainte de născocirea zeilor, când Universul era singurul luminător şi aliat al fiinţei umane, ca şi Pitagora, care ulterior „şi-a înzestrat doctrina cu sim-

boluri, dar a evitat cu grijă personificări și imagini, care, credea el, au produs mai devreme sau mai târziu idolatrie”[19], „omul „există” într-o ambianţă mereu dezmărginită, în care intră ca elemente constitutive orizontul concret al lumii date şi orizontul necunoscutului deopotrivă… Pentru realizarea posibilităţilor sale în acest complex orizont, omul are la dispoziţie, pe de o parte inteligenţa superlativ dezvoltată, datorită căreia el poate converti într-un sistem de concepte datele lumii concrete, şi pe de altă parte geniul creator datorită căruia omul poate converti orizontul necunoscutului în mituri şi în gânduri magice, în viziuni religioase şi metafizice, în teorii ştiinţifice, în plăsmuiri de artă… Toate aceste aptitudini şi posibilităţi ale omului se dezvoltă fireşte în strânsă corelaţie cu posibilităţile sale de a-şi alcătui un limbaj, ceea ce implică şi *sociabilitatea omului*”[20].

Revelaţia, ca formă a cunoaşterii, dar şi ca aptitudine creatoare, opera cu o simbolistică simplă, care se adresa doar cunoscătorilor, iniţiaţilor în formulele imaginative pe care le propunea un anumit lider spiritual, care devenea, astfel, bărbatul primordial, strămoşul perfect, într-o lumea în care femeia era şi fecioară, şi mamă, şi zeiţă. Se imaginau şi se puteau în practică tot felul de formule de limbaj, de comunicare şi, indirect, de dominare, forţându-se mereu orizonturile necunoscutului şi potenţând acel inefabil până la a justifica şi consolida realitatea, dar fără a o elimina, pentru că un dualism al complementarităţilor simetrice, de tipul Răsărit-Amurg, Lu-

[19] Pike, Albert, *Morals & Dogma of the Ancient & Accepted Scottish Rite of Freemasonry*, Python library 2014, p. 64
[20] Blaga, Lucian, *Aspecte antropologice*, Ed. Facla 1976, p. 125

nă-Soare, Pământ-Cer îndemna spre logodnă şi nuntire cosmică, în tentativa omului de a intra în armonie cu tot ceea ce îl înconjura, ceea ce definea „un mod ontologic specific uman, adică existenţa într-o ambianţă mereu dezmărginită, în care orizontul lumii concrete se conjugă cu orizontul necunoscutului”[21].

Vorbim despre neoliticul târziu, când apar şi primele creaţii artistice, „*arta* de semnificaţie *magică*... Răspândirea universală a gândirii „magice” ar putea să fie explicată poate că prin vechimea ei extraordinară, dar şi prin circumstanţele excepţionale de care a fost condiţionat uzul ei în vremuri depărtate. Ştim acum că întâile indicii cu privire la existenţa unei gândiri magice apar concomitent cu cele dintâi semne de civilizaţie umană”[22].

Nefericita categorisire a omului metafizic, aproape în totalitate metafizic, drept „om primitiv” ne împiedică pe noi, cei goliţi total de metafizic prin câştiguri egale în cultură şi civilizaţie, să putem privi altfel decât din perspectivele vremii noastre realităţile primordiale, care aveau perspectivele lor, mai ales că, „în ciuda abundenței relative de monumente și în ciuda paralelelor etnografice, nu suntem încă clari despre credințele religioase din neolitic. Poate că venerarea zeităților feminine era legată de cultul fertilităţii sau cultul lunar. Baza socială a acestor culte a fost probabil sistemul de clan matriliniar care în neolitic, datorită dezvoltării agriculturii, ar fi tre-

[21] Blaga, Lucian, *Aspecte antropologice*, Ed. Facla 1976, p. 142
[22] Blaga, Lucian, *Aspecte antropologice*, Ed. Facla 1976, p. 132 şi 133

buit să prindă deja contur”[23]. „Poate”, acest „poate” avea să-l determine pe Anatoly Fomenko să se întrebe dacă istoria este ficţiune sau ştiinţă, chiar dacă observase că „orice secvență de simboluri, semnale și coduri poate fi denumită „text” – secvențele codului genetic din lanțurile de ADN, de exemplu. Problema comună a găsirii textelor dependente este formulată după cum urmează: trebuie să găsim „fragmente similare” în secvențe lungi de semnal – adică fragmente de text care se dublează unele pe altele”[24].

Găsirea de „*fragmente similare* în secvenţe lungi de semnal” conduce, din păcate, la un alt „poate”, pentru că fragmentele similare pot fi aflate doar în cărţile religioase ulterioare gândirii mitice, în care „sistemul de caste se argumentează prin ierarhia firească a lumii, izvorâtă încă din creaţia ei din Omul Primordial”[25]. Cărţile religioase, fără a diferi prea mult, apar atunci când se înlocuieşte „un dumnezeu cu un altul, pe care poporul îl va onora cu libaţii”[26], iar „păstorul” cel vechi îşi pierde „turma”, care păşeşte disciplinată pe urmele noului ei „păstor”.

---

[23] Tokarev, Sergei, *History of Religion*, Moscow 1989, p. 15

[24] Fomenko, Anatoly, *History: Fiction or Science?*, Chronology 1, Paris – London – New York, 2017, preface XXIII

[25] *Purusasukta, Rg-Veda* X, 90, v. *Relaţia omului cu divinitatea* – apud Taloş, Călin, Diac. Drd., *Atitudinea Profeţilor faţă de cultul sacrificial*, în *Revista teologică*, Anul XIV, Nr. 3, Sibiu iulie-septembrie 2004, p. 70

[26] Jastrow, Morris, *The Sacred Books and Early Literatury of the East*, I, London, 1917, p. 53

Zeii, în toate reprezentările vechi, inclusiv în cele feniciene, erau reprezentaţi în poziţia aşezaţi, numită, în istoria culturii, „poziţia sumeriană a zeilor”, cioplită ca atare şi în ovalul monumentului funerar din 1889 al stră-străbunicului nostru Nicolae Gâză:

FIG 21.—Bes. From a Phœnician terracotta in the Louvre. Height 8 inches.

Perrot, Georges, History of Art in Phoenicia, London 1885, p. 65

Poziția sumeriană a zeilor, pe mormântul de la Plopeni

Zeii erau, de fapt, protopărinţii, „strămoşii lunari”, „taţii noştri”, pentru că „prima Rasă-Rădăcină, primii „Bărbați” de pe pământ (indiferent de formă), au fost descendenții „Bărbaților Cerești”, numiți pe bună dreptate în filosofia indiană „Strămoșii Lunari” sau Pitris, din-

tre care există șapte Clase sau Ierarhii”[27]. Pentru strămoşi, dar şi pentru cei care vor deveni strămoşi, străbunicii, „există două căi, de nord şi de sud… calea din sud este Calea Strămoşilor… calea din nord este Calea Astrală, Calea Nemuririi”[28], şi, chiar dacă „omul moare şi se naşte din nou ca un fir de iarbă… Nu există nici o teamă în Împărăţia Cerurilor, pentru că cei ce sunt acolo nu se tem de bătrâneţe; există dincolo de foame, de sete şi de durere”[29].

Aceste „două căi, de nord şi de sud”, cu semicercul lunar (solstiţial de vară) sunt reprezentate de „glyfein”-ul din ovalul monumentului, pe care îl considerasem sabie vikingă, deposedându-l de câteva milenii. Sugestia dragonilor, care marchează cele două ceruri lunare subpământene, preluată şi de vikingi, pentru că nordul este marcat de Constelaţia Dragonului, este de sorginte indică, acolo unde se considera că „o lună lunară este timpul unei singure lanțiuni. Este alcătuit din două *paksha* sau două săptămâni, cea strălucitoare (*śukla, śuddha*) două săptămâni, sau timpul lunii în creștere; și două săptămâni întunecate (*krishna, bahula*) sau timpul lunii în descreștere. În nord, două săptămâni întunecate preced

---

[27] Blavatsky, Helena Petrovna, *The Secret Doctrine,* London 1893, p. 232

[28] *Prashna-Upanidhad*, în *The Ten Principal Upanishads*, Traducere de Shree Purohit Swami şi W. B. Yeats, Faber and Faber Limited, London, 2, p 40

[29] *Katha-Upanishad*, în *The Ten Principal Upanishads,* Traducere de Shree Purohit Swami şi W. B. Yeats, Faber and Faber Limited, London, I, p. 27

cele două săptămâni strălucitoare; în sud, îl urmează”[30], pentru că Luna, „mereu la vremea ei, / este arătare a timpurilor şi semn al veacului”[31], iar „coarnele semilunii așezate pe capul solar” sunt „reflectarea unei ardori devoratoare care emană de pe chipul inuman, spectrul ultimei judecăţi”[32].

Piatra funerară de la Plopenii Sucevei conţine, conştient sau doar îndătinat, trei simboluri lunare dis-

[30] Jacobi, Hermann, Kleine Schfiften, după ediţia din 1911, Wiesbaden 1970, p. 911

[31] *Înţelepciunea lui Iisus Sirah*, în Bădiliţă, Cristian; Băltăceanu, Francisca; Broşteanu, Monica; Florescu, Ioan-Florin, *Septuaginta / Iov / Înţelepciunea lui Solomon / Înţelepciunea lui Iisus Sirah / Psalmii lui Solomon*, Polirom 2007, p. 410

[32] Campagne, Julien, *Fulcanelli / Dwellings of the Philosophers*, Rouen 2018, p. 71

tincte, ştiut fiind că „simbolismul lunar subliniază concepția că moartea este condiția preliminară pentru orice regenerare mistică”[33], în care trecutul şi prezentul sunt o stare de somn, dar existăm şi în trecut, şi în viitor, prin „Spiritul nemuritor”, deci prin „Sinele universal”[34].

Nu vorbim, desigur, despre premeditări sau despre obiceiul lui „aşa am apucat”, ci despre rolul preistoric al ciclului lunar… sursa ritmului tridiurnal al morţii, dispariţiei şi renaşterii, întâlnit în simbolismul nostru pascal”[35], în condiţiile în care „strămoşii se omagiau prin ceremonii lunare”[36], inclusiv pe calea cea din urmă a împovărării cu necunoscut.

---

[33] Eliade, Mircea, *The Sacred and the Profane*, New York 1957, p. 190

[34] *Katha-Upanishad*, în *The Ten Principal Upanishads*, Traducere de Shree Purohit Swami şi W. B. Yeats, Faber and Faber Limited, London, 2, p. 35

[35] Frye, Northrop, *Anatomia criticii*, Princeton 1957, Univers 1972, p. 198

[36] Sarvadhikari, Rajkumar, *The principles of the Hindu law of inheritance*, Calcutta 1882, p. 56

Strămoşii lunari

Inzii considerau că există o „rasă lunară” (inzii) şi o „rasă solară” (grecii)[37], dar o astfel de diferenţiere a rădăcinilor nu înseamnă segregări religioase, ci repere ale migraţiilor strămoşilor iniţiali („Părinţii şi Zeii sunt una”, dar se sărbătoresc, „la Luna nouă, părinţii Pitris, la Luna plină, zeii Devas”[38]), grecii venind din nord[39], în trei valuri migraţioniste[40] ştiute (un val necunoscut fiind mărturisit de zidurile de apărare de la Baia ca petrecându-se prin anii 5000 înainte de Hristos), iar inzii, plecaţi din Europa boreală (Geiger „susţine că nici o dovadă nu a fost prezentată, vreodată, despre vreo migraţie ariană, de la est, la vest, şi că leagănul arienilor este mai probabil în Europa, decât în Asia”[41]) şi reveniţi apoi, în parte, din

---

[37] Har Bilas Sarda, *Hindu superiority*, London 1906, p.90

[38] *Mahabharata,* de Krishna-Dvaipayana Vyasa, Bherata Press, Calcutta, 1884, VII, p. 65

[39] Când s-au înmulţit turmele şi cirezile, Yima a coborât „spre spaţiul luminos, spre sud” – *Zend-Avesta*, în *Vendîdâd,* Traducere: James Darmesteter, Oxford 1880, p. 13

[40] „Există zece luni de iarnă acolo, două luni de vară; şi (chiar) şi acestea sunt reci pentru ape, pentru pământ, pentru copaci. Iarna cade, acolo, drept cel mai mare rău dintre toate plăgile” – *Vendîdâd,* Fagard 1, verset 3, p. 3

[41] Taylor, Isaac, *The Origin of the Aryans,* New York, 1890, p. 29

răsărit, prin întoarcerea părinţilor[42], o întoarcere încă mărturisită ritualic de datina „piţărăilor”, care se mai păstrează în partea de sud-vest a României, ca ritual de „vindecare”, pe parcursul călătoriei, cu „unele ierburi solare și unele lunare”[43]. În cărţile vechi religioase, este mărturisită plecarea unora dintre pelasgii carpatici spre India: „Un singur tovarăş are, ei vin din munţi, / El este cel mai puternic de pe pământ / Este puternic precum un menhir al lui Anu”[44]; „tatăl zeilor, Enil al muntelui”, iar ceilalţi zei au fost descendenţii lui, muntenii[45] („În mijlocul muntelui lumii, au devenit puternici, înmulţindu-se peste măsură”[46]); un împărat chinez: „după ce voi lua sfaturi de la oamenii cu părul de culoare galbenă, nu voi mai săvârşi erori”[47]; Stăpânul Munţilor, după ce „s-a sfătuit cu cei 12 păstori”, „a stabilit cele patru anotimpuri, cu lunile şi zilele lor, a inventat cinci ceremonii ritualice şi a desemnat patru păstori de oameni, conduşi de el, Stăpânul Munţilor”[48] etc.

---

[42] „În 1881, Fligier, preluând argumentele lui Cuno despre similitudinile din limbile primitive finice şi ariene, a ajuns la concluzia că adevăratul „vagina gentium” trebuie căutat în Europa de Est” – Taylor, Isaac, *The Origin of the Aryans*, New York, 1890, p. 44

[43] Johnson, Samuel, *A Dictionary of the english language*, Londra 1819, p. 78

[44] *The Epic of Gilgamesh*, Assyrian International News Agency, 1998, I, p. 3

[45] *Moartea lui Gilgamesh*, în *The Epic of Gilgamesh*, Assyrian International News Agency, 1998, VII, p. 24

[46] *The Sacred Books, Legenda cuthaeană a Creaţiei*, p. 181

[47] Legge, James, *The Sacred Books of China. The Texts of Daoism*, Oxford, 1891, vol. XI, *The Shu King*, p. 116

[48] *The Canon of Shu*, în Legge, James, *The Sacred Books of China. The Texts of Daoism*, Oxford, 1891, p. 39

Săpăturile de la Baia

Arheologia avea să confirme, în timp, că prima opţiune mistică a omenirii ţinea de cultul strămoşilor. Templul circular din Malta, de pildă, durat semicircular din pietre uriaşe şi care adăpostea, începând de pe la anii 3000 înainte de Hristos, osemintele strămoşilor, însemna o adevărată instituţionalizare a templelor simple circulare din întreaga lume, toate anterioare anului 5000 înainte de Hristos, deci într-o epocă în care străbunii acelor strămoşi se îngropau în cer, fie prin depunerea cadavrelor pe stânci, pentru a fi duse în cer de către păsări, fie prin incinerare, rămăşiţele de oseminte fiind pisate şi folosite pentru ornamentaţia vaselor ritualice, aşa cum aveam să văd la Baia, laboratoarele germane confirmând, la cererea Doctorului în arheologie Constantin-Emil Ursu, care a descoperit aşezarea multimilenară, că pasta albă a fost făcută din oseminte umane. Din punctul meu de vedere,

omul începuse, în aşa-zisul neolitic (altul în timp, de la o civilizaţie, la alta), să spere în viaţa de după viaţă, după exemplul perechilor complementare simetrice (Răsărit, Amurg, Soare-Lună, Pământ-Cer etc.), nădăjduind într-o pereche complementară a vieţii ursite şi trăite, care nu putea fi decât în Cer, cerul fiind, în toate religiile, cu excepţia inzilor târzii, „tatăl”, care, odată cu transferul generaţiilor „pitras”, avea să se transforme în zeu, zeificările, ca sanctificare a strămoşilor, continuând la nesfârşit („Generaţiile Devas, de exemplu, au fost 33.333”[49]), pentru că „Pasărea Vieţii, confiscată de timp, care reprezintă puterea Infinitului asupra sufletului” strămoşii-zei au „eliberat-o, îndrumând-o spre mare fericire”, prin aceea că stabiliseră cele „două direcţii de închinare, spre zei (Deva) şi părinţi (Pitris)”[50], deşi, aşa cum am mai precizat, „Părinţii şi Zeii sunt una”, dar se sărbătoresc, „la Luna nouă, părinţii Pitris, la Luna plină, zeii Devas”[51].

[49] *Mahabharata,* de Krishna-Dvaipayana Vyasa, Bherata Press, Calcutta, 1884, cap. *Adi Parva,* I, p. 4
[50] *Mahabharata,*III, p. 49
[51] *Mahabharata,* VII, p. 65

Odată cu cultul strămoşilor, care aveau nevoie de un sălaş în cerurile suprapământene, altul decât Soarele, pentru că însuşi Dumnezeu „în Soare şi-a pus locaşul său”[52], a fost aleasă Luna, căci „Luna, mereu la vremea ei, / este arătare a timpurilor şi semn al veacului. / De la lună vine semnul sărbătorii, / luminător care se micşorează când ajunge la sfârşit. / De la ea vine și numele lunilor; / în chip minunat ea creşte în timp ce se preschimbă, / făclie pentru oştirile din înalt, / strălucind în tăria cerului. / Frumusețea cerului e măreția stelelor, / podoabă care luminează în înălțimile Domnului. / La cuvintele Celui Sfânt, ele vor dăinui potrivit rânduirii Lui şi nu va slăbi straja lor”[53]. Versetele acestea au fost scrise de un nepot al lui Iisus, numit Iisus, fiul lui Sirah, trăitor „în anii care au urmat robiei şi întoarcerii din Babilon şi după toţi prorocii”, „un urmaş al lui Solomon, cu nimic mai prejos decât acesta”[54]. Iar ceremoniile religioase ale vechilor evrei, preluate, prin sumerieni, de la egipteni şi fenicieni, aveau să se statornicească temeinic în creştinism: „Sunaţi din trâmbiţă la răsărit de lună nouă, / în ziua însemnată a sărbătorii noastre”, versetele 23 şi 24 din *Leviticul*, cu explicaţia că „lună nouă”, în „calendarul sărbătorilor era cel lunar”, „se sărbătorea prima

---

[52] *Biblia*, *Psalmul 18* (al lui David)

[53] *Înţelepciunea lui Iisus Sirah*, în Bădiliţă, Cristian; Băltăceanu, Francisca; Broşteanu, Monica; Florescu, Ioan-Florin, *Septuaginta / Iov / Înţelepciunea lui Solomon / Înţelepciunea lui Iisus Sirah / Psalmii lui Solomon*, Polirom 2007, p. 410

[54] Ibidem, *Înţelepciunea lui Iisus Sirah*, în Bădiliţă, Cristian; Băltăceanu, Francisca; Broşteanu, Monica; Florescu, Ioan-Florin, *Septuaginta / Iov / Înţelepciunea lui Solomon / Înţelepciunea lui Iisus Sirah / Psalmii lui Solomon*, Polirom 2007, p. 267

zi a lunii, iar aici Targumul precizează că e vorba de prima zi a lunii *tişri*, începutul anului, sărbătoare cu aclamații (cf; *Lev*. 23, 24; *Num*. 29,1), ce preceda sărbătoarea Corturilor, care era la luna plină (cf. *Deut*, 31,10) – ed. TOB, nota ad loc”. Versetul „în ziua însemnată a sărbătorii noastre” se referă „la lună plină, pentru ziua sărbătorii noastre”[55]. Şi astfel, „Monadele[56] Lunare sau Pitris, strămoșii omului, devin în realitate omul însuși”[57].

„Aceste Monade sau Scântei Divine sunt, astfel, Strămoșii Lunari, Pitris înșiși; căci aceste Spirite Lunare trebuie să devină „bărbați”, pentru ca Monadele lor să poată atinge un plan superior de activitate și conștiință de sine, adică planul *Mânasa-Putras*, cei care înzestrează cochiliile „fără sens”, create și înzestrate de către Pitris cu minte”[58].

Precizez, încă o dată, că toate aceste citări, inclusiv cele din cărţile religioase vechi, se află sub aura lui „probabil” (poate), ele însemnând perspective târzii asupra unor simboluri ale unei conturări ceţoase de inefabil. Inventarul arheologic al săpăturilor de la Baia atestă o ornamentaţie simbolică, dedicată strămoşilor lunari, care

---

[55] *Psalmii*, în Bădiliţă, Cristian; Băltăceanu, Francisca; Broşteanu, Monica; Florescu, Ioan-Florin, *Septuaginta / Psalmii / Odele / Proverbele / Ecleziastul / Cântarea Cântărilor*, Polirom 2006, p. 216

[56] Cf. Leibniz, care născocea termenul, monada ar fi „singura substanță adevărată, ca entitate spirituală, fără întindere spațială, capabilă de percepții și tendințe, dar fără legătură cu celelalte”

[57] Blavatsky, Helena Petrovna, *The Secret Doctrine*, Lobdon 1893, p. 257

[58] Blavatsky, Helena Petrovna, *The Secret Doctrine*, Lobdon 1893, p. 257

erau, înainte de anii 5000 ai trecutei ere, doar strămoşi, nu şi zei, simboluri identice în toate culturile mai timpurii sau mai târzii ale omenirii.

Crucea de la Baia (anul 5000 înainte de Hristos)

Mileniile scoase la lumina zilei de Doctorul în arheologie Constantin-Emil Ursu, cu urme (construcţia ritualică circulară) care sugerează, prin simboluri şi culori, urme ale civilizaţiei carpatice de prin anii 7000 înainte de Hristos, confirmă existenţa, încă de pe atunci, existenţa

„Omului credincios, dedicat evlaviei şi stăruitor în exercitarea virtuţii”[59], a „Omului (care) singur a devenit *fiinţă istorică*, ceea ce înseamnă *permanent* istorică, adică o fiinţă care veşnic îşi depăşeşte creaţia, dar care niciodată nu-şi depăşeşte condiţia de *creator*”[60].

Rombul-cruce de la Baia (anul 5000 î. H.)

---

[59] *Mahabharata,* de Krishna-Dvaipayana Vyasa, Bherata Press, Calcutta, 1884, I, p. 20

[60] Blaga, Lucian, *Aspecte antropologice*, Ed. Facla 1976, p. 144

În ce măsură există şi „semnificaţii magice”, şi elemente ale „unei gândiri magice”[61], altele decât cele ale relaţionării cu strămoşii lunari, nu putem decât să presupunem, pentru că începuturile religioase ale omenirii, pe care Heidegger le definea drept „naturale”, erau de fapt o sugestie cosmogonică cu repere limitate şi imaginate aidoma unui copac, cu rădăcinile în Cer şi cu crengile, florile şi fructele pe pământ, Cerul fiind „ziditor de bărbaţi şi creator al zeilor, şi Tatăl care a fost la început, prin care sunt lucrurile care sunt, creatorul lucrurilor care trebuie să fie, sursa lucrurilor care există, Tată al părinţilor, precum şi Maica mamelor, Părintele părinţilor zeilor şi zeiţelor, Domnul care a creat lucrurile din el însuşi, Creatorul Cerului şi al Pământului, al Apelor şi al Munţilor”[62].

Recursul la credinţele Egiptului antic se justifică prin susţinerile „părintelui istoriei”, Herodot afirmând că în Egipt „zeii şi-au primit numele de la pelasgi”[63], deci de la locuitorii Europei Boreale, din care se şi trag („mulţi au afirmat că şi populaţiile Egiptului ar fi fost pelasge”[64]), şi de la care moşteneau şi misterele[65], deşi, în „ţinuturile de sub Ursă”[66], „în tot ţinutul acela (carpatic) sunt ierni atât de grele, că, vreme de opt luni, gerul este de neîndurat... În celelalte patru luni, acolo tot frig e”[67],

[61] Blaga, Lucian, *Aspecte antropologice*, Ed. Facla 1976, p. 132 şi 133
[62] Wallis Budge, E. A., *Gods of the Egyptians*, Londra, 1904, pp. 50, 51
[63] Herodot, *Istorii*, II, L, p. 156
[64] Strabon, *Geografia*, I, I, 4, p. 30
[65] Herodot, *Istorii*, II, LII, p. 156
[66] Herodot, *Istorii*, II, V, X, p. 31
[67] Herodot, *Istorii*, IV, XXVIII, P. 321

iar „ei obişnuiesc să aducă jertfe lui Zeus (Diaus, adică cerul zilei – n. n.), suindu-se pe cele mai înalte piscuri de munte, înţelegând sub numele de Zeus toată roata cerului. Aduc jertfe soarelui, lunii, pământului, focului, apei şi vânturilor. Din timpuri străvechi acestor zeităţi aduc ei jertfă”[68]. Dar inexistenţa unor zeităţi ca atare era infirmată, pentru că „înainte vreme, pelasgii aduceau tot felul de jertfe, înălţând rugi zeilor, fără însă să-i dea, vreunuia dintre ei, porecle şi nume, deoarece nu auziseră încă de ele”[69].

Iar Strabon, care observase că „mai ales femeile trezesc în om teama de divinitate”[70], formulase încă o părere pe deplin îndreptăţită, sugerând că, „orice discuţie despre zei cercetează păreri şi mituri vechi, deoarece oamenii, mai demult, îşi arătau mai pe ocolite părerile pe care le aveau despre natura lucrurilor şi împleteau mereu poveşti în desluşirile lor. Negreşit, nu este uşor să dezlegi cu precizie enigmele, dar dacă se adună la un loc şi se compară un mare număr de mituri, unele concordând între ele, altele contrazicându-se, mai lesne s-ar putea descoperi adevărul din ele. De pildă, miturile care vorbesc despre plimbările prin munţi, atât ale slujitorului unui cult, cât şi ale zeilor înşişi, şi despre acei cu adevărat posedaţi, decurg din aceleaşi principiu pentru care zeii socotesc locuitori ai cerului şi prevăzători ai altor lucruri, cât şi ai semnelor cereşti”[71], iar, pe pământ, „oamenii ating perfecţiunea în imitarea divinităţii când fac bine

---

[68] Herodot, *Istorii*, I, CXXXI, p. 78
[69] Herodot, *Istorii*, II, LII, p. 156
[70] Strabon, *Geografia*, II, III, 4, p. 165
[71] Strabon, *Geografia*, II, X, 23, p. 442

altora, dar s-ar putea spune, şi mai corect, că ei ating acest stagiu când sunt fericiţi”[72].

Existau, desigur, în spaţiul european, şi tentative de rupere din mitic, mistic şi religios. Cu câteva decenii înainte de naşterea lui Iisus, un roman genial, pe nume Titus Lucretius Carus (97-58 î. H.), statornicit în memoria omenirii prin cele opt cărţi ale poemului „De Natura rerum”, începu să se întrebe „care-i pricina ce-n lume la mari seminţii răspândit-a / cultul divin şi umplut-a cetăţile toate cu-altare”[73], punând sub semnul oprobriului, pentru prima dată în istorie, rolul religiilor în existenţa umanităţii: „Nenorocitule om, ce dat-ai puteri divine, / Astfel de fapte măreţe şi astfel de crudă mânie! / Câtă durere şi gemet făcutu-ţi-ai, omule, singur, / Ce suferinţe pentru noi, câte lacrimi copiilor noştri!”[74].

Lucreţius Carus înţelesese că „natura, urzitoarea lumii”[75], încetase să de mai dezvăluie fiinţei umane ca atare şi că „religia a fost aceea care / urzi nelegiuiri şi fapte impii”[76], pe fondul confuziei create, în fiecare individualitate spirituală, şi de vis, şi de teamă, şi de necunoaştere, în scopul anihilării şi subordonării necondiţionate a tuturor individualităţilor. Desigur că şi în lumea

---

[72] Strabon, *Geografia*, II, X, 9, p. 433
[73] Lucretius Carus, Titus, *Fenomenele Naturii şi Religia*, în *Antologia poeziei latine*, Bucureşti, 1967, p. 32
[74] Lucretius Carus, Titus, *Fenomenele naturii şi religia*, în *Antologia poeziei latine*, p. 33
[75] Lucretius Carus, Titus, *Începuturile şi progresele agriculturii*, în *Antologia poeziei latine*, p. 35
[76] Lucretius Carus, Titus, *Junghierea Ifigeniei*, în *Antologia poeziei latine*, p. 21

romană, chiar şi în vremea lui Iisus, mitul cosmic al creaţiei[77], acelaşi în toate religiile lumii, încă funcţiona, Publius Ovidius Naso (48 î. H. – 17 d. H), sintetizându-l într-o variantă latină demnă de toată admiraţia: „Mai înainte[78] de mări, de uscat şi de bolta cerească, / firea la fel peste tot arăta şi numită fu Haos”[79].

În varianta sumeriană, anterioară tuturor celorlalte viziuni religioase, din haos[80] aveau să se desluşească primele „lumini create”, pentru că atunci „când în înălţimi, Cerul nu a fost numit, / şi de mai jos, Pământul nu fusese chemat, / nimic nu exista, doar primordialul Apsu („Cel care există de la început”, adică Soarele), născătorul lor, / Mummu („Cel care este născut”, Mercur) şi Tiamat („Fata în viaţă”, Luna)… / Nici unul dintre zeii nu a fost încă adus în fiinţă, / Fără a purtat un nume, destinul lor a fost determinat”.

[77] „primele începuturi”, cum le numea Hesiod, *Teogonia*, în *Hesiod – Orfeu / Poeme*, Bucureşti, 1987, p. 7
[78] „La început de începuturi fu Chaosul”, preciza Hesiod, *Teogonia,* în *Hesiod – Orfeu / Poeme,* Bucureşti, 1987, p. 7
[79] Ovidius Naso, Publius, *Metamorfoze: Haosul şi facerea lumii*, în *Antologia poeziei latine*, p. 170
[80] „haosul, mama lor” – în *The Sacred Books, Povestea Creaţiei*, p. 151

Semn şi simbol

Încă supravieţuieşte în memoria tuturor neamurilor europene şi asiatice, inclusiv în cărţile şi practicile religioase, mitul unei populaţii primordiale profund metafizică, renumită prin bunătate şi armonie, cu consecinţa unei intense şi neîngrădite fericiri, manifestată prin şi înlesnită de cântec şi dans. Li se spune acelor oameni universali, care au întemeiat, în toate limbile, în Munţii Hyperborei (-orum), în care ei au născocit poezia, muzica, dansul şi religia, „blajini” sau „rahmani”, cu înţelesul de îndurători, milostivi, calitatea aceasta fiind transferată, ulterior, zeităţilor închipuite, dar sărbători şi praznice ale blajinilor supravieţuiesc, sub nume diferite, în toate religiile. E greu de înţeles dacă fericirea universală, la care râvneşte umanitatea, în condiţiile unui mondialism cu totul şi cu totul diferit, înseamnă o realitate, risipită în memoria din ce în ce mai fragilă, sau doar un mit şi, mai ales, o nevoie de mit, deşi „grecii au golit treptat *mythos*-ul de orice valoare religioasă şi metafizică”[81], iar mai nou, miturile sunt privite ca închipuiri, dacă nu chiar drept minciuni, după ce ele au fost supuse „procesului de iudaizare şi de păgânizare a creştinismului primitiv”, prin

---

[81] Eliade, Mircea, *Aspecte ale mitului*, Univers, Bucureşti, 1978, p. 1

acapararea „masivă a simbolurilor şi a elementelor culturale solare sau caracteristice structurii misterelor”[82].

De-a lungul veacurilor, mitul hyperboreic nu a fost abandonat nici măcar de ierarhii bisericilor creştine, în ciuda faptului că memoria mărturisitoare a popoarelor care au avut-o conţine foarte puţine şi lacunare informaţii despre strămoşii ancestrali ai neamurilor europene, datorate, în principal, lui Hecateu Abderida şi lui Diodor Sicul, dar care se mai pot afla doar în „Geografia” lui Strabon, deşi s-ar părea că scrierile lui Diodor Sicul ar fi supravieţuit într-o nedatată ediţie Weffel. Englezul J. Nixon, folosindu-se de un studiu al lui Rowland, care îl citează pe Hecateu Abderida (apud Diodor Sicul, tom. i, p. 158, Ed. Weffel) susţine că hyperboreii „locuiau şi în insulele Oceanului Nordic, opunându-se celţilor”, transcrie citatul din Hecateu: „Ei spun, mai departe, că luna, văzută de pe aceste insule, pare să fie doar la o mică distanță de pământ și să aibă anumite protuberanțe, ca pământul, vizibile pe suprafața ei”[83]. O hartă fantezistă, din 1548, concepută de braşoveanul Ioan Honterius[84], poziţionează Munţii Hyperborei în nordul euro-asiatic al Mării Negre şi al Mării Caspice, deşi „Munţii Hyperborei, denumirea mitică dată mai întâi unei zone montane imaginare, în nordul Pământului, și apoi aplicată de geografi la diverse lanțuri, Caucaz, Munții Riphae (Râpoşi,

[82] Ibidem p. 154
[83] Nixon, J., *Additional Observations upon Some Plates of White Glass Found at Herculaneum: In a Letter to Charles Morton, M. D. R. S. S. By J. Nixon, A. M. and F. R. S.,* London, 1761, p. 125
[84] *Rudimentorum cosmographicorum Ioan. Honteri Coronensis libri 3. Cum tabellis geographicis elegantissimis. De uariarum rerum nomenclaturis per classes,* libri 1, Roma, 1548

deci Carpaţi – n. n.) și alții”[85], deşi descrierea lor în „Texte Taoiste” şi în „Coran” (Muntele Quaf) îi identifică doar cu Carpaţii, singurii munţi care aveau „forma arcului unui ochi” şi care adăposteau, între culmile lor, „un iezer uriaş” (Transilvania), care a secat după marele diluviu[86], atunci când s-au produs fisuri şi chiar prăbuşiri de munţi, delimitându-se râuri care „udau toate câmpiile din jurul lor”, după cum scria Lao Tse.

[85] Theil, Napoléon, *Dictionnaire de biographie, mythologie, géographie anciennes*, Paris, 1865, p. 324

[86] „Soarele s-a schimbat într-o pată neagră, pământul în mare, / Stelele din cerul de sus se răsuciră; / Creştea aburul şi flacăra din cer dătătoare de vieţi / Arzând a sărit în mare, desprinsă din ceruri. / Lanţurile s-au rupt şi lupul alerga liber. / Mai multe ştiu eu şi mai pot vedea / Soarta zeilor, cei puternici în luptă, / Pământul nu se mai zărea, / Întinderile lui verzi fuseseră acoperite de valuri / Căci ploaia curgea în cascade, iar vulturii / Vânau peşti de pe stâncile în care îşi aveau cuibul” (*Voluspo*, 57, 58 şi 59, p. 24)

În ciuda aparenţei de închipuire a unei lumi exemplare, care ar fi existat odată şi odată, în epocile astrale când Soarele răsărea din constelaţia zodiacală a Leului şi când oamenii din „prima generaţie totemică de oameni vorbitori”[87], din „întâia seminţie de oameni cuvântători (care) a fost de aur”[88], „neputincioasa bătrâneţe / n-o cunoşteau”[89], „murind, părea că-i fură somnul adânc”[90] şi „convieţuiau în armonie”[91], deci în ciuda mitizării mai mult sau mai puţin excesive, hyperboreii lăsaseră urme atât de adânci şi de durabile în Datină, încât creştinismul medieval a continuat acapararea „masivă a simbolurilor şi a elementelor cultuale solare sau caracteristice structurii misterelor”[92], inclusiv prin elogiile lirice aduse unor personalităţi creştine de odinioară sau încă în viaţă. De pildă, despre „semnele lui Dumnezeu, scrise pe cer”, menţionate de vechii chaldeeni, şi despre desluşirea acestor semne în oglindirea stelelor pe şi în şuvoaiele nervoase ale râurilor de munte, a scris Juan Aquilario, descriind întregul ritual al ciudatei „lecturări”, care seamănă izbitor cu inspiraţiile poetice din toate timpurile:

„Pe o stâncă impunătoare, de pe malurile reci ale râului,
Trandafirii cerului, cum proroceau anticii,
Se arată şi se oglindesc în apa abruptă
Schiţând legile în apa ce curge spre câmpie

---

[87] Churchward, Albert, *The Origin and Evolution of Primitive Man,* London, 1912, p. 16
[88] Hesiod, *Munci şi zile*, p. 43
[89] Hesiod, *Munci şi zile*, p. 43
[90] Hesiod, *Munci şi zile*, p. 43
[91] Hesiod, *Munci şi zile*, p. 43
[92] Ibidem p. 154

Dinspre hyperboreica stea glacială”[93].

Într-o altă scriere, inspirată probabil de „Edda”[94], dacă nu cumva de cartea religioasă a Nordului, „Voluspo”, se vorbeşte despre primul război din istoria omenirii, „pe Axa hyperboreică a Urselor” (Ursa Mare fiind „Constelaţia Mamă” pentru emisfera nordică), război descris în toate cărţile sacre ale omenirii (mitul Cain şi Abel, deci conflictul dintre păstori şi agricultori), dar încheiat într-un mod fericit:

---

93 Aqvilario, Ioanne, *De sacrosanctae virginis montis acuti translatione et miraculis panegyris*, Sevilla, 1609, p. 24
94 Young, Jean I., *The Prose Edda*, Cambridge, 1954, p. 16

„După ce au zdrobit o revoltă militară,
bărbaţii s-au arătat în mijlocul naţiunilor luminii
impunând o viaţă mai paşnică
pe Axa hyperboreică a Urselor”[95].

Într-o lucrare ştiinţifică, publicată într-o colecţie de comentarii academice, coordonată de Dimitrie Cantemir, la St. Petersburg, T. S. Bayero, citându-l pe Martianus Capella, p. 141, recunoaşte Munţilor Carpaţi calitatea de templu al lumii primordiale a Blajinilor, spunând că, „după (Riphaeos) munţi nordici, se află în continuă mişcare pe axa lumii hyperboreii, oameni morali, care au ca zei elementele cosmosului, dar care nu au nici o aşezare”[96], pentru că:

„Păduri şi munţi invocaţi în transă
În cele din urmă îi răsplătesc pe hyperborei:
Dar mai au practici vechi şi dăunătoare, morţii
Pe care îi cinstesc aproape de morminte”[97].

În general, în filosofia culturii din Europa, se consideră că hyperboreii (Blajinii, Rahmanii din cultura populară şi din cea religioasă) ar însemna un mit pelasg, pelasgii fiind cei care, beneficiind de un iniţiator, Pelasg, ar începe istoria, şi că „Hyperborei (-orum), oameni fabu-

---

[95] *Eusebie Triumphans / seu / Religionis verae et Victricis Laudatio*, Hafniae, 1774, p. 19

[96] Bayero, T. S., *De Hyperboreis*, pp.330-348, în *Commentarii Academiae scientiarum imperialis Petropolitanae*, Petropolis, 1726, p. 343

[97] Valerii, C, *Catulli Albi Tibulli S. Aurelii Propertii Carmina in scholarum piarum usum expurgata notisque illustrata*, Florentiae, 1819, p. 72

loși care se presupune că ar fi trăit într-o stare de fericire perfectă, într-un ținut unde strălucea mereu soarele, dincolo de vântul de nord… Mitul Hyperboreenilor poate fi considerat una dintre formele sub care tradiția privea perioadele ancestrale de fericire și nevinovăție a lumii străvechi”[98]. În mod surprinzător, mitul acesta este căutat doar în scrieri, nu şi în reprezentările totemice, nu şi în reminiscenţele Datinii, care, în cazul nostru, al românilor, probează că „Mitologia devine destinul unui popor”[99], dar şi „triumful asupra propriului destin”[100].

[98] Theil, Napoléon, *Dictionnaire de biographie, mythologie, géographie anciennes*, Paris, 1865, p. 323
[99] Ibidem, p. 385
[100] Eliade, Mircea, *De la Zalmoxis la Gengis-Han*, p. 261

„Prin lampa istoriei, care nimiceşte întunericul ignoranţei, tot cuprinsul dintre orizonturi este corect şi complet iluminat”[101], nu putem descifra prea multe sugestii (doar sugestii, pentru că mărturii nu există), despre acest grup uman non-totemic, în care iniţiaţii „credeau într-un Mare Spirit”, care, „deşi aveau dansuri, nu aveau ceremonii totemice”, care „vorbeau monosilabic” şi „nu aveau nici o magie, nici ritualuri iniţiatice”[102].

A vorbi monosilabic, deci a folosi un limbaj şi nu o limbă monosilabică, a însemnat, pentru filosofia culturii, un adevărat nod gordian, care nu putea fi desfăcut nici prin negare, nici prin argumentare. Albert Churchward pare să fi fost singurul care a înţeles că limbajul (semn şi simbol – cum era numit în „Upanishade”) însemna doar o formulă de comunicare, la fel ca şi dansul ritualic – pe care Mircea Eliade îl considera, ca „formă a ritualului de înălţare”[103], doar sugestia unei „călătorii prin văzduh”[104] – Churchward, deci, considera ca fiind simbol chiar şi ceremonialul, în cadrul acestuia, dansul fiind „un semn de limbă şi este folosit şi realizat, ca un mister sacru, în diferite moduri, prin care gândul sau dorinţa sunt exprimate în loc de (sau pe lângă) cuvinte, pe care omul încă nu le posedă… În aceste dansuri, cunoaşterea a acţionat, ritualul a fost expus şi păstrat în memorie, tot mai viu,

---

[101] *Mahabharata / Adi Parva,* I, p. 6
[102] Churchward, Albert, *The Origin and Evolution of Primitive Man,* London, 1912, p. 14
[103] Eliade, Mircea, *Şamanismul şi tehnicile arhaice ale extazului,* Humanitas, 1997, p. 141
[104] Eliade, Mircea, *Şamanismul şi tehnicile arhaice ale extazului,* Humanitas, 1997, p. 221

prin repetiţie, iar misterele, religioase sau de altă natură, au fost fondate pe baza de acţiune”[105].

Ansamblul de semne şi simboluri, identic pentru multe popoare străvechi, sugerează o rădăcină comună, măcar la nivelul spiritualităţii, deşi Legge, luând în calcul şi migraţiile ştiute, constata, ca şi Albert Churchward, că „anumite ceremonii totemice, care au fost practicate de multe triburi din diferite părţi ale lumii sunt identice în simbolismul lor, şi toate acestea trebuie să fi avut o origine comună”[106]. Precizând că „Tipul totemului a fost astfel gândit, încât să însemne, indiferent de limbi, o identificare şi un nume”[107], Churchwald concluziona, ca şi James Legge, că, „privind la diferite populaţii, din diferite părţi ale lumii, toate având aceleaşi ceremonii totemice, aceleaşi semne şi simboluri, aceleaşi exprimări în artă, se poate concluziona o origine comună”[108], pentru că „totemismul este primul semn de limbă în forme, simbolurile şi ceremoniile exprimând ideile, gândurile şi credinţele; este un limbaj al semnelor, în toate etapele sale, durat pentru mii de ani, pentru ca viitorimea să citească şi să înţeleagă, nu prin interpretări ale unor semne singulare, ci ale întregului grup de semne”[109].

---

[105] Churchward, Albert, *The Origin and Evolution of Primitive Man*, London, 1912, pp. 29, 30
[106] Legge, James, *The Sacred Books of China. The Texts of Daoism*, Oxford, 1891, vol. III, p. 242
[107] Churchward, Albert, *The Signs and Symbols of Primordial Man*, London, 1913, p. 47
[108] Ibidem, p. 45
[109] Ibidem, p. 48

Ansamblul de semnificaţii ale semnului şi simbolului favorizau şi determinau revelaţia, deci unica formă de cunoaştere. Limbajul nu însemna o limbă, ci un grup de semnificaţii.

Reacţia faţă de aceste semne de limbaj avea să fie, la nivel academic universal, exprimată din perspectiva epocilor care se pronunţau asupra perspectivelor unor vremuri atât de îndepărtate, încât se năruiseră în muţenie.

Cercetările asupra posibilităţii existenţei unui limbaj monosilabic în trecutul mult prea îndepărtat al civilizaţiilor umane au început cu modele „primitive" contemporane autorilor, pornindu-se de la premiza că „Limba chineză (care) este exponenta principală a limbii monosilabice și este pur originală, fără a fi amestecată cu dialectele străine. Limba este formată din două părți, cea vorbită și cea scrisă, care înseamnă lucruri foarte diferite.

Limba vorbită este săracă și sterilă în comparație cu cea scrisă”[110]. În China, susţinea Francis Lieber, „dialectele înrudite sunt complet monosilabice; adică fiecare silabă din care sunt compuse cuvintele, cu foarte puține excepții, are un sens adecvat și transmite, prin ea însăși, minții, fie o idee simplă, fie o idee compusă. La capătul opus al scării gramaticale, regăsim limbile indienilor de pe continentul american polisilabele la extrem, compuse din cuvinte unele dintre ele de o lungime enormă”[111].

Un argument pentru folosirea modelului scrierii chineze, care este monosilabică, dar nu şi limba, îl constituia faptul că „se știe că în chineză și în limbile indice au existat, în urmă cu cel puțin 4000 de ani, o limbă monosilabică și atactică, cealaltă, sau celelalte, polisilabice și sintactice... Același lucru s-ar putea spune despre limba ebraică și despre clasa de limbi numite semitice”[112].

Foarte curând, dacă nu cumva simultan, pe fondul aceleiaşi neinspirate perspective de abordare, s-a conclu-

---

[110] Smith, John C., *Reminiscences of early Methodism in Indiana,* 1879, Indianapolis pp. 131, 132

[111] Lieber, Francis, *Encyclopaedia Americana / a popular dictionary of arts, sciences, literature, history, politics and biography, brought down to the present time / including a copious collection of original articles in American biography / on the basis of the seventh edition of the German Conversations-Lexicon,* vol. VII, New York 1831, p. 412

[112] Lieber, Francis, *Encyclopaedia Americana / a popular dictionary of arts, sciences, literature, history, politics and biography, brought down to the present time / including a copious collection of original articles in American biography / on the basis of the seventh edition of the German Conversations-Lexicon,* vol. VII, New York 1831, p. 412

zionat că, deşi „s-a remarcat, în mod corect, că în toate limbile există o puternică tendință de a păstra structura lor originală și că, din perioada cea mai îndepărtată, până la care poate ajunge memoria omului, un limbaj monosilabic nu a fost niciodată cunoscut ca devenind polisilabic sau invers”[113], „nici o artă, conexiune sau idei subordonate nu sunt unite cu rădăcina grosolană, monosilabică, comunicând astfel bogăție, claritate și eufonie limbii lor slabe. Ideile grosolane, monosilabe, radicale sunt plasate, poate rupte, și desprinse unele de altele, ascultătorul fiind lăsat să furnizeze ideile intermediare”[114]. Prin urmare, „Adelung deduce că aceste limbi monosilabe sunt primitive și strămoșii onorabili ai tuturor celorlalte limbi”[115], deşi „din cele mai îndepărtate vremuri în care poate ajunge memoria omului, nu am văzut niciodată un limbaj monosilabic devenind polisilabic sau invers”[116], iar „limba nu a fost nicidecum o bâlbâială primitivă sau o limbă monosilabică. Nici măcar limb chineză, după cum au afirmat savanți anteriori, care au tras concluzii false din scriere”[117].

---

[113] Dunglison, Robley, *Human Physiology*, vol. II, Philadelphia 1836, p. 504

[114] Dunglison, Robley, *Human Physiology*, vol. II, Philadelphia 1836, p. 505

[115] Dunglison, Robley, *Human Physiology*, vol. II, Philadelphia 1836, p. 505

[116] Lieber, Francis, *Encyclopaedia Americana / a popular dictionary of arts, sciences, literature, history, politics and biography, brought down to the present time / including a copious collection of original articles in American biography / on the basis of the seventh edition of the German Conversations-Lexicon,* vol. VII, New York 1831, p. 413

[117] Cheyne, Thomas Kelly; Black, Jon Sutherland, *Encyclopædia biblica ; a critical dictionary of the literary, political and religious*

Totemismul lingvistic, din condiţia de perspectivă a vremilor atât de îndepărtate, încât şi-au năruit mesajele, a fost, totuşi, oarecum desluşit, dar din perspectivele religiilor ulterioare, care au avut serioase motive şi justificări pentru modificarea înţelesurilor semnelor şi simbolurilor confiscate şi smulse din memoria ancestrală, pentru a fi replantate în segmente de mistică deja istoricizată. Astfel, se identifică vreo câteva semne şi simboluri drept propo-

---

history, the archæology, geography, and natural history of the Bible, vol. II, London 1901, p. 1211

ziţii şi nu ca semnificaţii multiple, care determină şi favorizează revelaţia.

Albert Churchward stabilea că la druizi, „cele trei pietre semnifică o nouă naştere", iar pentru egipteni „prima trinitate Stelară şi a desemnat atributele acestui Dumnezeu triunic: Înţelepciunea, Puterea şi Bunătatea"[118]; că „triunghiul iniţiatic, înscris în cerul înscris în pătrat" îl reprezintă pe Horus[119]; că „steaua în şase colţuri, cu un braţ mai lung, vertical" îl desemnează pe Marele Unu, iar rombul – Steaua Polară[120]; că „în mitologiile stelare, polul, ca loc central al Soarelui, cu opt linii radiante, înscrise în cerc, reprezentau şi Muntele Cerului (Sfânt), şi Steaua Polară a Nordului, şi Stăpânul cu Coroană Roşie (Soarele), în circuitul lui rotund"[121]; că „Cesar şi Lucanus afirmă că zeii galilor au fost Stâlpi de piatră şi din trunchiuri de copaci"[122]; că „steaua în opt colţuri (steaua polară, ca inspiraţie, care indică locul Tronului Ceresc, deci pe Dumnezeu Creatorul[123]) simbolizează opt segmente de cer (la egipteni erau doar şapte); deci un al doilea zodiac, după cel egiptean, cu şapte zodii iniţiale"[124] etc.

Simbolistica propusă, ca descifrare cu semnificaţii singulare, de Churchward, diferă, desigur, de simbolisti-

---

[118] *The Mediterranean Race*, în Churchward, Albert, *The Signs and Symbols of Primordial Man*, London, 1913, p. 40
[119] Ibidem, p. 41
[120] Ibidem, p. 68
[121] Ibidem, pp. 56, 57
[122] Ibidem, p. 126
[123] Ibidem, p, 214
[124] Ibidem, p. 208

ca, tot fără semnificaţii multiple, prin care un semnificant înlocuieşte un alt semnificant la fel de limitativ, eliminând revelaţia, încetăţenită de Guenon[125], iar James Legge desluşea în „crucea închisă, prima reprezentare a Axei Pământului”[126], când textele străvechi o definesc drept simbol al Timpului („cruce, trupului stricăcioasă”[127]). Există, la inzii străvechi, şi câteva definiţii inspirate ale semnelor şi simbolurilor moştenite din cultura non-totemică, prin intermediul celei totemice: „Soarele este ochiul lumii”[128]; „Creaţia eternă este un copac, cu rădăcinile în Cer şi cu ramurile pe Pământ”[129]; şi mai există şi o corespondenţă interesantă între Unvivers şi trupul uman, în care Soarelui îi revine, iarăşi, semnificaţia de ochi: „ceruri (cap), soare (ochi), aer (respiraţie), foc (inimă), apă (burtă), pământ (picioare), şi spaţiu (corp)”[130].

Din punctul meu de vedere, primul limbaj monosilabic, dar care nu a prea lăsat urme în limbile polisilabice de mai târziu, este cel poruncitor, de tipul „dă”, „fă”, „ia”, „du”, „na”, „fii” etc. Limbajul monosilabic identificabil în limbile moderne este cel al unor locuţiuni străvechi, de tipul „arcana”, „colinda”, „calinda” (Calenda), caluşar, „daina” (doina), locuţiuni care au devenit cuvinte în limbile moderne, cu acelaşi înţeles sau cu înţelesuri diferite, dar conducând spre acelaşi tip ceremonial, ceremonialul ca atare fiind făcut, ca „naştere a limbajului cre-

---

125 Guenon, René, *Simboluri ale ştiinţei sacre*, Bucureşti, 1998
126 Legge, James, *The Sacred Books of China. The Texts of Daoism*, Oxford, 1891
127 leitmotiv în *Eesha-Upanishad*, pp. 15, 16
128 *Katha-Upanishad*, 2, p. 36
129 *Katha-Upanishad*, 2, p. 37
130 *Mandookya-Upanishad*, p. 59, subsol

dinţei” de către şamanul Kali Calusar[131], adică simbolicul centaur negru[132], care „îl sugerează pe Marte”[133], primul iniţiator în astfel de ceremonii şi al conceptului „Nirvana” sau „Paradesha”, legendarul *Kali Calusar*[134], fiind, în cadrul unui totemism ancestral, o locuţiune – ca să folosim termenul lui Eminescu, deci un frazeologism compus din cuvinte monosilabice (ca = naştere, lu = limbă, ar = credinţă).

Arcana, care în latină şi în engleză, inclusiv în cea contemporană, înseamnă „taină” marchează zeificarea planetei Venus (ar = credinţă, ca = naştere, na = Venus), Zeiţa Venus (Dai = zeiţă; na = Venus) fiind omagiată prin cântări vocale, termenul definind, astăzi, în ţinuturile

---

[131] *Sramana Bhagavan Mahavira,* Volumul 4, *Nihnava-Vada,* cu comentarii de Dhirubhäi P. Thaker, West bengal Puclic Library 1944, p. 12

[132] *centaurul negru* „căluşar: Dansul spiritului cailor, dansat de români, atât de păgân, încât este interzis de biserică. El se asemănă cu ceremonia dansatorilor englezi Morris (the English Morris dancers): un prost (mut – n. n.), un bărbat-femeie (Histia, Zeiţa Vetrei – n. n.), o capră (Capricornul – n. n.) și o trupă de dansatori. Aceasta este o fraternitate jurată și precede dansul cu o inițiere, care prezintă un cap de cal (omagierea lui Marte, „centaurul” paznic al Muntelui Soarelui – n. n.) și numărul sacru nouă. Dansul lor rotund (hora – n. n.) și bătălia lor sunt mai aprige decât în dansul Morris, în vremuri vechi chiar sângeros: o înfățișare realistă a bătăliei anotimpurilor. Dansul are loc în sezonul de mijloc și în Ziua tuturor sufletelor” – cf. Leach, Maria, *Dictionary of Folklore, Mythology and Legend,* New York 1949, p 184

[133] Paget, John, *Hungary and Transylvania / with remarks on their condition, social, political and economical,* London, 1855, p. 175

[134] *Sramana Bhagavan Mahavira,* Volumul 4, *Nihnava-Vada,* cu comentarii de Dhirubhäi P. Thaker, West bengal Puclic Library 1944, p. 12

baltice, scandinave, ba chiar şi în cele germanice din nordul ţării, cântecele interpretate vocal. „Această semnificaţiune, ba încă anume acea de „cântec consacrat prin tradiţiune”, o constată Haug, în alte texte zendice, dintre care unul, anume din *Vendidâd*[135], codul moral al religiunii zoroastrice, îndemna pe fete de a învăţa „*daine*”. Cu această ocaziune, Haug observa (*Zeitsehr. d. d. morgenländ. Gesellsch*. t. 9, 1855, d. 692): „Merkwürdigerweise hat sich dieses daenā in seiner ältern Bedeutung Lied noch in dem Litthauischen daina, womit gewöhnlich die schönen „Volkslieder der Litthauer bezeichnet werden, erhalten“[136].

Tot aşa, „Colinda”, înseamnă în limbile slave cântec religios, în limbile semitice deal, înălţime, iar în latină, prima zi a lunilor la romani. Numai că, în limbaj monosilabic, „colinda” înseamnă „muntele luminii întărite” (ko = munte, lin = lumină, da = întărite, puternice), iar „calinda” defineşte „naşterea luminii întărite” (ca = naştere, lin = lumină, da = întărite, puternice).

Despre toate aceste locuţiuni, care supravieţuiesc în mai multe limbi contemporane, am scris pe larg şi cu mărturii, prezentând în anexe texte doveditoare întregi, în

---

[135] În traducere – „Legile”, pe care Sfântul Cer (Ahura Mazda) le încredinţează lui Spitama Zarathustra; pot fi citite în *Vendidad* (*Vidēvdād*) *or Laws against the Demons Avesta – The Sacred Books of Zoroastrianism,* Book 3, Translated by James Darmesteter (From *Sacred Books of the East,* American Edition, 1898.). Edited by Joseph H. Peterson – n. n.

[136] În mod ciudat, această *daenā*, în sensul său mai vechi, a fost păstrată în *daina* lituaniană, care înseamnă, de obicei, frumoasele „Cântece populare lituaniene”.

„Cartea Datinii”, ultima lucrare pe care am şi tipărit-o în această viaţă, ulterior refuzând oferte editoriale de tipărire chiar şi pentru cărţile de poezie care mi s-au prelins din degete.

Zeificarea

Odată cu apariţia primelor religii, care diferă de cea *naturală* a plăsmuirilor astrale, „omul singur a devenit *fiinţă istorică*, ceea ce înseamnă *permanent* istorică, adică o fiinţă care veşnic îşi depăşeşte creaţia, dar care niciodată nu-şi depăşeşte condiţia de *creator*”[137]. Abia atunci îşi pune şi problema creaţiei universale, mutând în ceruri „magiile” pământeşti, pentru întrupare şi, ulterior, coborâre întrupată pe pământ, „din timpuri străvechi”[138] profeţii, care se pretindeau „înţelepţi ai voinţei zeului” (Cerurilor)[139], au promulgat îndemnuri, reguli de cârmuire”[140], care, fiind prezentate spectaculos „în faţa oamenilor ca şi cum ar proveni de la zei”[141], căpătau adeziunea totală a matriarhatului, pentru că „mai ales femeile trezesc în om teama de divinitate”[142].

În partea cealaltă a lumii, aproape de malurile Pacificului, tot pe atunci, Stăpânul Munţilor, după ce „s-a

---

[137] Blaga, Lucian, *Aspecte antropologice*, Ed. Facla 1976, p. 144
[138] Strabon, *Geografia*, II, X, 6, p. 446
[139] Strabon, *Geografia*, II, III, 5, p. 166
[140] Strabon, *Geografia*, II, VII, 11, p. 205
[141] Strabon, *Geografia*, II, X, 19, p. 454
[142] Strabon, *Geografia*, II, III, 4, p. 165

sfătuit cu cei 12 păstori”[143], „a stabilit cele patru anotimpuri, cu lunile şi zilele lor, a inventat cinci ceremonii ritualice şi a desemnat patru păstori de oameni, conduşi de el, Stăpânul Munţilor”[144]. „Cele cinci ceremonii erau în conexiune cu cele cinci relaţii constitutive ale societăţii”, adică relaţiile „între soţ şi soţie, între tată şi fiu, relaţia cu conducătorul, cu fraţii şi relaţia cu prietenii”[145], trei dintre ele fiind şi „ritualurile de închinare Spiritelor Cerului, Spiritelor Pământului şi Spiritelor Oamenilor”[146].

Dar toate aceste se petreceau în vremea celei de-a treia generaţii de oameni vorbitori, pentru că primele două generaţii au fost montane şi nu cunoşteau religia: „Nici vorbă s-aducă zeilor cinstire”[147]– sugestie susţinută şi de Herodot[148]. „Întâia seminţie de oameni cuvântători a fost de aur”[149], „neputincioasa bătrâneţe / N-o cunoşteau”[150]; „murind, părea că-i fură somnul adânc”[151] şi „convieţuiau în armonie”[152]. „Mai necăjită seminţie veni pe urmă, cea de argint”[153], adică lunară, care a existat în epocile în care Soarele şi Luna răsăreau din Constelaţia

---

[143] *The Canon of Shu*, în Legge, James, *The Sacred Books of China. The Texts of Daoism*, Oxford, 1891, p. 40
[144] Ibidem, p. 39
[145] Ibidem, pp. 55, 56
[146] Ibidem, p. 44
[147] Hesiod, *Munci şi zile*, p. 46
[148] Herodot, *Istorii*, I, CXXXI, p. 78
[149] Hesiod, *Munci şi zile*, p. 43
[150] Hesiod, *Munci şi zile*, p. 43
[151] Hesiod, *Munci şi zile*, p. 43
[152] Hesiod, *Munci şi zile*, p. 43
[153] Hesiod, *Munci şi zile*, p. 43

Racului, prima generaţie ţinând de vremurile când aştrii fundamentali se iveau din Constelaţia Leului. „A treia generaţie de oameni cuvântători… a fost de aramă”[154]; a patra, „cu mult mai dreaptă şi mai bună, / Divină seminţie de oameni-eroi, numiţi semizei”[155]; „oamenii din vârsta a cincea… asta-i seminţia de fier”[156].

Pornind de la „Teogonia” lui Hesiod, putem opta ca timp al naşterii religiilor pentru epocile în care Soarele şi Luna răsăreau din Constelaţia Gemenilor. Pe atunci, strămoşii, „cei vieţuind odinioară, / Fii semizei ai stăpânilor zei”[157], stabiliseră „primele-nceputuri” („La început de începuturi fu Chaosul”[158]) „după ce Zeus a înfrânt pe tatăl Cronos”[159], adică după ce lumina (cerul zilei, pe care pelasgii îl numeau Deaus, a biruit cerul întunecat, numit de Pelasgi Cernunos – conform deja citatului Herodot, grecii născocind „porecle” şi alegorii pentru bătălia dintre lumină şi întu8neric, deci dintre viaţă şi moarte).

Conform mitologiei greceşti, titanii, „copii falnici născuţi din Glie şi din Cer… şi străbunii noştri, stând pe tărâmul celălalt, / Sortiţi Tartarului”[160], au fost „obârşia şi începutul ancestralei omeniri”[161], părinţii oricăror nea-

---

154 Hesiod, *Munci şi zile*, p. 46
155 Hesiod, *Munci şi zile*, p. 46
156 Hesiod, *Munci şi zile*, p. 47
157 Simonide din Ceos, *Veşnica trudă*, în *Antologia poeziei greceşti*, p. III
158 Hesiod, *Teogonia*, p. 7
159 Hesiod, *Teogonia*, p. 6
160 Orfeu, *Către Titani*, în *Antologia poeziei greceşti*, p. 207
161 Orfeu, *Către Titani*, în *Antologia poeziei greceşti*, p. 207

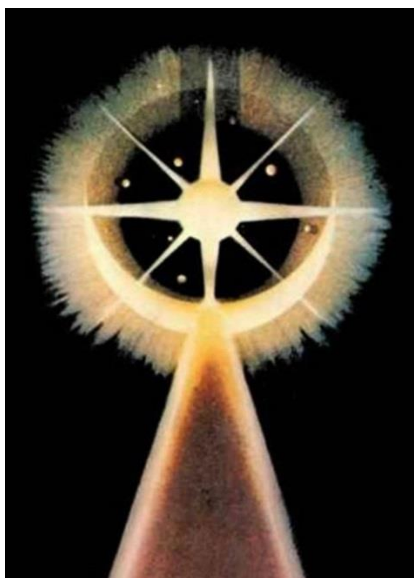
muri de pe lume"[162]. Cum „tărâmul celălalt" era, în epoca începuturilor greceşti, malul celălalt al lui Ocheanos, deci al Dunării, cum Tartarul, în care au fost închişi titanii, după bătălia intergalactică cu „zeii" greci, era Transilvania… Tărtăriei celebrelor tăbliţe, şi cum giganţii, care plecaseră spre răsărit erau, de fapt, Blajinii (Rahmnanii), sugestia istorică a primei contaminări religioase a triburilor de pe ambele maluri ale Dunării, prilejuită de o confruntare militară, este mai mult decât convingătoare, împrumuturile mitologice greceşti de la egipteni, făcute mai târziu, fiind tot pelasge, pentru că, în fond, egiptenii, care moşteneau de la pelasgi şi numele zeilor[163], şi misterele[164], erau, la origine, „populaţii pelasge"[165], care au migrat, prin peninsula italică, spre Africa, unde au înfiinţat Cartagina, apoi spre vărsarea şi pe întreg cursul Nilului, parte dintre ei numindu-se felahi, adică pelasgi, iar statuetele strămoşilor din temple, pe care le văzuse şi Herodot, numindu-se „piromis", deci veniţi din Piroboridava, cetatea de pe Calea cea demnă de admiraţiune a zeilor, ale cărei ruine se mai pot vedea şi astăzi în apropiere de Tecuci, în sudul Moldovei.

Dacă la greci biruinţa luminii asupra timpului (Zeus, ucigându-şi Tatăl, pe Cronos, care îşi devora copiii) doar sugerează indirect că Timpul ar fi fost Creatorul, în alte religii şi mai vechi, s-a scris direct şi fără echivoc, în ciuda introducerii de complementarităţi, că

---

[162] Orfeu, *Către Titani*, în *Antologia poeziei greceşti,* p. 207
[163] Herodot, *Istorii,* II, L, p. 156
[164] Herodot, *Istorii,* II, LII, p. 156
[165] Strabon, *Geografia,* I, I, 4, p. 30

„Timpul este Creatorul”[166], iar „Roata timpului, reprezentată de an, are un naos cu şase sezoane. Numărul de spiţe ataşate este de douăsprezece, aşa cum este reprezentat prin cele douăsprezece semne ale Zodiacului”[167]. Ulterior, Timpul – în fond efigie a întunericului, avea să fie înlocuit, dar sinonimic, de „Soarele-Dumnezeu”, însemnat simbolic şi revelatoriu „ca o stea în opt colţuri, în centrul unui disc”[168], semn şi simbol care se păstrează şi astăzi în bisericile creştine, dar cu semnificaţia de Dumnezeu, cel care, conform psalmului 18, al lui David, „în soare şi-a pus locaşul său; şi el este ca un mire ce iese din cămara sa”.

[166] *Prashna-Upanidhad,* 2, p 40
[167] *Mahabharata,* III, 50
[168] Werr, L., *Studies in the Chronology and Regional Style of Old Babylonian Cylinder Seals,* Malibu, 1988, p. 30

Cu mult înainte de a se născoci zeii şi, ulterior un „stăpân al zeilor”, a fost căutată o entitate creatoare mult mai sugestivă decât timpul, care, în fond, era o efigie a întunericului, chiar şi în condiţia ce cer înstelat Ur-Anu, şi s-a conceput „sinele universal”, care poate fi cunoscut prin „sinele individual”, care era, în fond, fir de polen din „sinele universal”. Deşi exprimată altfel, sugestia există în toate religiile lumii, cu trimitere la un veşnic, nedesluşit şi neprecizat, care nu are nume şi tocmai de aceea e veşnic, apoi, pentru că definiţia era prea vagă chiar şi pentru civilizaţiile avansate ale vechimii, s-au căutat sinonime, precum „spirit”, iar ulterior, „duh”. Cu prilejul folosirii acestor sinonimii s-a căutat şi o locaţie a întâlnirii, „cortul lui Dumnezeu”, adică templul, biserica, deşi, iniţial, iar ulterior prin simbolistică, „Templul este un munte mare, care ajunge până la cer”[169], locurile de închinare, şi nu doar de întâlnire, fiind „frecvent concepute după modelul Muntelui Lumii”[170], „muntele Cerului şi al Pământului”[171], pe care Mircea Eliade îl identifica drept arborele lumii: „Simbolismul Arborelui Lumii[172] este complementar cu cel al Muntelui Central. Uneori, cele două simboluri coincid; de obicei, se completează

---

[169] Werr, L., *Studies in the Chronology and Regional Style of Old Babylonian Cylinder Seals*, Malibu, 1988, p. 38

[170] Ebeling, E., *Reallexikon der Assyriologie*, Vol. 3, Berlin, 1957, p. 177

[171] Finkel, I.; Geller, M., *Sumerian Gods and Their Representation*, Groningen, 1997, p. 13

[172] „Una dintre noţiunile de cosmogonie ariană primitivă a fost aceea a unui copac cosmic, care umbrit întreaga lume”. Întotdeauna cu 12 rămurele, frunze, fructe etc. – cf. Murray-Aynsley, Harriet, G. M., *Symbolism of the East and West*, London, 1900, p. 110

reciproc. Dar ambele sunt formulările mitice mai dezvoltate ale Axei Cosmice (Stâlpul Pământului)”[173].

Reperele timpului, stabilite iniţial după perechile complementare ale cerului înstelat, potenţează, iniţial, Soarele şi Luna. În „Crearea Soarelui şi a Lunii”, se spune că atunci „Când zeii Anu, Enlil şi Enki, / Prin sfatul lor sigur şi prin hotărârea lor / Au hirotonit reînnoirea Lunii ca zeiţă, / Rânduind-o drept oracol al Cerului şi al Pământului, / Luna Noua l-a determinat pe Anu să apară, / În mijlocul cerului pe care îl traversează[174]. În variantele semitice, deja i se spune lui Anu Zeul Soare.

Într-o altă identitate religioasă, „Soarele, din sud, a încălzit pietrele şi pământul / Şi verde a fost pe pământ iarba în creştere. / Soarele şi sora lui, Luna, în sud / Mâna dreaptă le-a aruncat peste buza cerului; / Nu e nevoie să ştim unde ar trebui să fie casa ei, / Luna nu ştia ce poate face şi ce era. / Stelele nu ştiau unde le este locul… // Apoi au căutat zeii locuri unde să aşeze / Cele sfinte, şi sfatul a avut loc; / Nume au dat, apoi, amiezii şi amurgului, / Şi dimineţii – şi Lunii i-au zis Lună –, / Şi nopţii, şi serii, pentru a se număra anii”[175].

Dar dincolo de sugestiile calendarelor solar şi lunar, pe care Luna avea să-l împartă cu câteva planete şi,

---

[173] Eliade, Mircea, *Myths, Rites, and Symbols*, New York, 1975, p. 380

[174] Jastrow, Morris, *The Sacred Books and Early Literatury of the East*, I, London, 1917, p. 70

[175] *Voluspo*, în Peterson, Charles S., *The Poetic Edda* (*Corpus Poeticum Boreale*), Cicago, 1923, 4 şi 5, p. 4; 6, p. 5

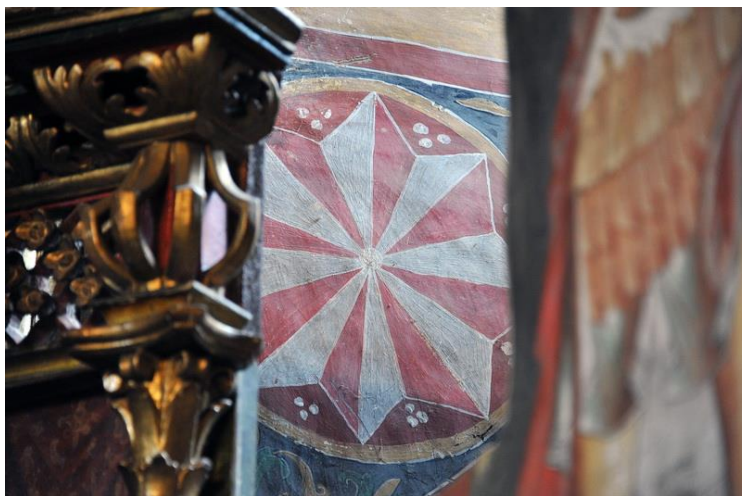
mai ales, cu Venus, Luceafărul de dimineaţă şi de seară preluându-i importante atribuţiuni şi devenind zeitate în sine, inclusiv creştină (Sfânta Vineri, care, în greaca veche, se numea Parascheva), există pitoreştile explicaţii ale Creaţiei, în care cei doi „luminători” au parcursuri sinuoase diferite sau măcar simetrice („Soarele este viaţă, Luna – materie”[176]), atunci „când zeii Anu, Enlil şi Enki, prin sfatul lor sigur şi după poruncile măririi lor, au hirotonit zeiţa Lună, după ce au creat-o, oracol al Cerului şi al Pământului. Luna Nouă a fost făcută de Anu, care a hotărât ca ea să apară în mijlocul cerului”[177].

Într-o variantă asemănătoare, din aceiaşi pagină a textului citat, se spune că, atunci „când Anu, Bel (Babel[178]) şi Ea (Enki, adică Apa – n.n.), Marii Zei, prin sfatul lor, au fixat limitele Cerului şi al pământului, şi în mâinile zeilor mari au fost încredinţate crearea zilei şi reînnoirea Lunii, şi omenirea a privit zeul Soare în poarta răsăritului”[179], poarta solară devenind „intrarea în Rai”[180]. „Și luna, mereu la vremea ei, / este arătare a timpurilor şi semn al veacului. / De la lună vine semnul sărbătorii, / luminător care se micşorează când ajunge la sfârşit. / De la ea vine și numele lunilor; / în chip minunat ea creşte în timp ce se preschimbă, / făclie pentru oştirile din înalt, / strălucind în tăria cerului. / Frumusețea cerului

---

[176] *Prashna-Upanishad*, 2, p 40
[177] *The Sacred Books, Crearea Soarelui şi a Lunii*, p. 70
[178] Babylon înseamnă „zidit de Dumnezeu” – Jastrow, Morris, *The Sacred Books and Early Literatury of the East*, I, London, 1917, p. 91
[179] Ibidem
[180] Ebeling, E., *Reallexikon der Assyriologie,* Vol. 3, Berlin, 1957, p. 177

e măreția stelelor, / podoabă care luminează în înălțimile Domnului. / La cuvintele Celui Sfânt, ele vor dăinui potrivit rânduirii Lui şi nu va slăbi straja lor”[181].

Dar Luna era, în acelaşi timp, şi „Regina Întunericului, din casa din care nici unul care intră nu se mai întoarce, casa de pe drumul fără întoarcere”[182], poate şi pentru faptul că, „în ţara celor vii”, „zilele noastre sunt numărate, îndeletnicirile noastre sunt o adiere de vânt”[183].

---

[181] *Înţelepciunea lui Iisus Sirah*, în Bădiliţă, Cristian; Băltăceanu, Francisca; Broşteanu, Monica; Florescu, Ioan-Florin, *Septuaginta / Iov / Înţelepciunea lui Solomon / Înţelepciunea lui Iisus Sirah / Psalmii lui Solomon*, Polirom 2007, p. 410
[182] *The Epic of Gilgamesh*, Assyrian International News Agency, 1998, III, p. 14
[183] Ibidem, II, p. 7

În compoziţia mitologică hittită „Cântecul lui Ullikummi”, unul dintre cele mai bine păstrate texte literare hurriene, „Kumarbi, tatăl tuturor zeilor”, „Puternicului Dumnezeu”[184], „zeiţele Soartei şi Mama zeiţelor”, „toţi zeii (care) au coborât din cer ca păsările”[185] asistă la naşterea fiului lui Kumarbi, cel „care îi va construi templul de piatră şi statuile”[186] şi căruia trebuia să-i dea un nume, prin care „să-l închine”, ca „să fie văzut”, „Soarelui, Zeul Cerului” şi „Zeiţei Lună”[187], şi să poată locui în „Casa Zeilor”[188], pe care el o va dura. Fiul Cosmic a fost luat de Irsirras (Pământul întunecat[189]), care l-a aşezat „pe genunchii lui Enlil”, care, „cândva a fost divinitate vie, dar corpul său din piatră a fost făcut”[190]. Apoi, „când Soarele, Zeul Cerului, a văzut templul de piatră din munţi, care îi fusese închinat… a mers la Puternicul Dumnezeu”, ca „să-l arunce deoparte”, iar în bătălia cosmică, „puternică este lupta, puternică este lupta! Vacarmul cerului aduce foamete şi moarte pe pământ”[191]. Puternicul Dumnezeu acceptă, în finalul confruntării cosmice, ca Soarele să aibă un templu în munte, cu „scaunele şi masa lui”[192].

---

[184] Guterbock, Hans Gustav, *The Song of Ullikummi Revised Text of the Hittite Version of a Hurrian Myth*, Chicago, 2009, p. 147
[185] Ibidem, p. 153
[186] Ibidem, p. 159
[187] Ibidem, p. 153
[188] Ibidem, p. 154
[189] Ibidem, p. 155
[190] Ibidem, p. 157
[191] Ibidem, p. 159
[192] Ibidem, p. 161

Prin zeificare, curând universalizată, „Fata în viață”, Luna[193], care încă își arăta „chipul de fată, de Zeiță a Înțelepciunii”[194], deși, „de asemenea, este Creator, viața fiind pe jumătate luminoasă, pe jumătate, materie întunecată, iar înțelepții își țin ritualurile lor în prima jumătate, cea luminoasă; proștii, în întuneric”[195], deși încă se „crede că, peste tot, ea influențează natura, prin urmare nu se face nimic, în oricare domeniu, fără consultarea Lunii”[196], imaginea intimă a luminătorului și iluminătorului ceresc are de suferit, chiar dacă, drept sacru tărâm al strămoșilor, nu vizualizează direct un cimitir cosmic, ci o complementaritate simetrică a vieții pământești, deci o viață cerească veșnică. Deși, așa cum se sublinia în cărțile cele vechi, atunci când „Creatorul, meditând asupra lumii, și-a imaginat viața și materia”, a statornicit că „Soarele este viață, Luna – materie”[197].

Chiar dacă „nu există nici o teamă în Împărăția Cerurilor, pentru că cei ce sunt acolo nu se tem de bătrânețe; există dincolo de foame, de sete și de durere”, doar „Sinele care știe totul, care nu se naște, nu moare și care nu este efectul nici unei cauze; este etern, existent prin Sine, nepieritor și fără vârstă”[198].

Și-atunci?

---

[193] Legge, James, *The Sacred Books of China. The Texts of Daoism,* Oxford, 1891, vol. XI, *The Shu King*, p. 81

[194] *Kena-Upanishad* 4, p. 22

[195] *Întrebările – Prashna-Upanishad,* IV, 3, p. 40

[196] Murray-Aynsley, Harriet, G. M., *Symbolism of the East and West,* London, 1900, p. 16

[197] *Prashna-Upanishad*, 2, pp. 39, 40

[198] *Katha-Upanishad*, I, pp. 27 și 30

Calendarul

Cele câteva repere calendaristice, care marcau prin ceremonii rodiri similare celor comunitare, fiind, totodată şi calendarul rudimentar, prin care se semnalau ceremoniile sărbătoreşti[199], dar şi „ritualurile de închinare Spiritelor Cerului, Spiritelor Pământului şi Spiritelor Oamenilor”[200], fuseseră descifrate pe roata cerului (Ur-Anu), acolo unde, poziţia unor stele în raport cu Luna, în diferitele ei faze, stabileau zilele prielnici pentru semănături sau pentru recoltări, conferindu-i Lunii statutul de reper fundamental şi care nu putea fi decât sacru. Lunistiţiile erau identice, în repetarea neostenită a celor două repere luminoase şi ale altor două întunecoase,

---

[199] „sunaţi din trâmbiţă la răsărit de lună nouă, / în ziua însemnată a sărbătorii noastre”, versetele 23 şi 24 din Leviticul, cu explicaţia că „lună nouă”, în „calendarul sărbătorilor era cel lunar”, „se sărbătorea prima zi a lunii, iar aici Targumul precizează că e vorba de prima zi a lunii *tişri*, începutul anului, sărbătoare cu aclamații (cf; Lev. 23, 24; Num. 29,1), ce preceda sărbătoarea Corturilor, care era la luna plină (cf. Deut, 31,10) – ed TOB, nota ad loc”. Versetul „în ziua însemnată a sărbătorii noastre” se referă „la lună plină, pentru ziua sărbătorii noastre” – *Psalmii*, în Bădiliţă, Cristian; Băltăceanu, Francisca; Broşteanu, Monica; Florescu, Ioan-Florin, *Septuaginta / Psalmii / Odele / Proverbele / Ecleziastul / Cântarea Cântărilor*, Polirom 2006, p. 216

[200] *The Canon of Shu*, p. 44

care parcă marcau ciclul vieţii pământeşti, dar imaginau şi mituri care aveau să fie împământenite, precum cel al furtului miresei, inspirat de dispariţia Lunii de pe cerul suprateran, „mireasa cosmică” fiind închisă în cerurile subpământene, de unde avea să o elibereze Soarele primăverii şi s-o aşeze în simetria poziţiei sale. Evenimentul era prilej de bucurie, aşa că la răsăritul Pleiadelor, în prima decadă a lunii mai, se desfăşurau carnavalurile cunoscute astăzi prin relicve ale jocurilor cu măşti de tip „malanka”, toate mutate de creştinism, ca şi nuntirile cosmice, descrise de colinde, în 25 decembrie, primăvara pierzând statutul creaţiei, în favoarea celui al renaşterii, care avea să inspire, la rândul său, simbolul porţii cereşti, poarta Raiului.

Soarele, vestitor al fiecărei zile, prin răsărit, şi nopţi, prin amurg, nu avea cum diferenţia zilele între ele şi nu favoriza desluşiri ale „legilor scrise pe cer”, rol care avea să-i revină Lunii şi, astfel, „cultul Lunii, legat de calendarul lunar, a existat probabil în societatea nomadă. Aceasta a fost originea Sabatului, care este încă de mare importanță în religia iudaică. Cu toate acestea, la început nu a fost o zi de odihnă, ci cel mai probabil ziua de sărbătoare a „Lunii noi” sau a Lunii pline. Încă din epoca regală, evreii sărbătoreau luna nouă”[201].

Cum anume funcţionau, în zorii civilizaţiei omeneşti, calendarele lunar şi solar este imposibil de aflat, chiar dacă toate cărţile religioase ale începuturilor mistice abundă de informaţii, perspectivele târzii

[201] Tokarev, Sergei, *History of Religion*, Moscow 1989, p. 226

conservând, probabil, şi elemente ale perspectivelor iniţiale.

Prin urmare, cu trimitere la vremurile vechi, se afirmă că, în ceremoniile comunităţilor umane, care nu

erau „decât simboluri imperfecte”[202], se foloseau „simboluri solare și lunare complementare pentru a desemna cerurile în general”[203], simboluri care, în principal, „se refereau la agricultură, dar principala lor referință era la fenomenele astronomice”[204].

În calendarele lunare religioase, anul are 12 luni şi în calendarul lunar, şi în cel astronomic sau solar, cu diferenţa că fiecare lună lunară începe, odată cu Luna nouă, pe la jumătatea lunii astronomice, cam în felul în care încep şi zodiile. Nu se ştie dacă „luna lunară (care) corespunde unei lunistiţii”[205], era un an în sine sau dacă se însumau douăsprezece „lunistiţii”, conform numărul arcanelor cereşti, stabilit de egipteni, prin preluare de la pelasgi, aşa cum se întâmplă, în calculul datei unor anumite sărbători, şi astăzi, în mai toate bisericile. Deci, „numele lunii lunare era determinat invariabil de luna nouă, care forma adevăratul început al celor două săptămâni ale sale strălucitoare. Căci luna lunară lua numele lunii solare în care are loc acea lună nouă”[206]. „Aflarea numelui lunii lunare, în funcție de luna solară în care a avut loc luna nouă, se poate face dacă știm în ce

---

[202] Pike, Albert, *Morals & Dogma of the Ancient & Accepted Scottish Rite of Freemasonry*, Python library 2014, p. 252
[203] Yalouris, Nicholas; Rhomiopoulos, Katerina, *The search for Alexander*, Washington 1980, p. 121
[204] Pike, Albert, *Morals & Dogma of the Ancient & Accepted Scottish Rite of Freemasonry*, Python library 2014, p. 246
[205] Jacobi, Hermann, *Kleine Schfiften*, după ediţia din 1911, Wiesbaden 1970, p. 950
[206] Jacobi, Hermann, *Kleine Schfiften*, după ediţia din 1911, Wiesbaden 1970, p. 950

zile au început lunile solare”[207], pentru că „Este evident că doar o parte a lunii lunare cade în luna solară eponimă; ultima parte a lunii lunare se extinde în luna solară următoare”[208], precum zodiile.

Explicaţii pentru „poruncile divine”, care se pot desluşi

[207] Jacobi, Hermann, *Kleine Schfiften*, după ediţia din 1911, Wiesbaden 1970, p. 949
[208] Jacobi, Hermann, *Kleine Schfiften*, după ediţia din 1911, Wiesbaden 1970, notă subsol, p. 950

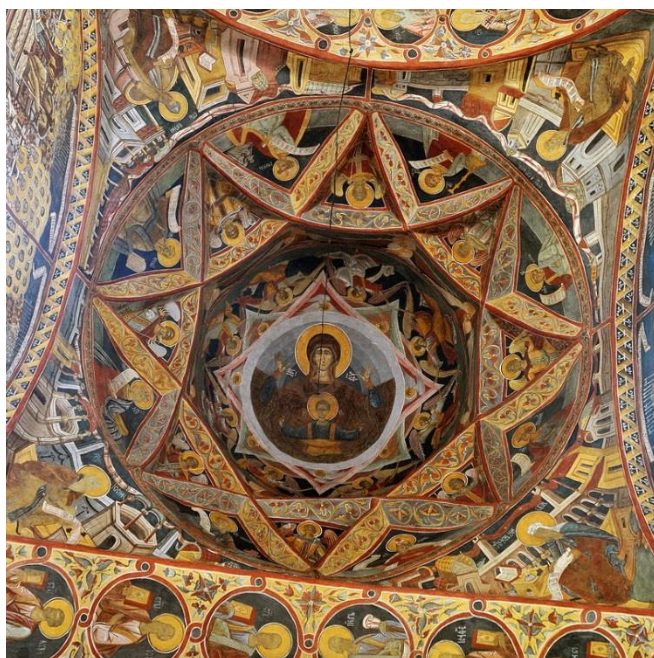
dintotdeauna, există berechet, în scripturile celor dintâi religii, cu mult anterioare celei evreieşti. „Lumea de foc a corpurilor cereşti are trei ritmuri ciclice importante. Cea mai evidentă este călătoria cerească zilnică a zeului-soare, adesea concepută ca având loc într-o luntre sau caleaşcă, urmată de o întoarcere misterioasă la punctul iniţial printr-o lume subterană întunecoasă, câteodată concepută ca pântec al unui monstru lacom. Ciclul solstiţial al anului solar amplifică acelaşi simbolism, încorporat în literatura noastră de Crăciun. Aici accentul cade pe tema luminii renăscute, ameninţată de puterile întunericului. Oricare i-ar fi fost rolul preistoric, pentru poezia occidentală ciclul lunar a avut puţină importanţă în decursul istoriei. Dar succesiunea ei crucială, lună veche, „cavernă interlunară" şi lună nouă poate constitui – căci există evident o analogie – sursa ritmului tridiurnal al morţii, dispariţiei şi renaşterii, întâlnit în simbolismul nostru pascal"[209]. În acele vremuri, spre deosebire de anterioarele timpuri şamanice, dar tot „în epocile timpurii ale credinţelor solare și lunare, oficiul preoțesc nu era ereditar în familii; era o profesie"[210]. „O lună lunară este timpul unei singure lanțiuni. Este alcătuit din două *paksha* sau două săptămâni, cea strălucitoare (*śukla, śuddha*) două săptămâni, sau timpul lunii în creștere; și două săptămâni întunecate (*krishna, bahula*) sau timpul lunii în descreștere. În nord, două săptămâni întunecate preced cele două săptămâni strălucitoare; în sud, îl urmează. Dar cea de-a doua zi strălucitoare este întotdeauna aceeași, atât în sudul, cât și în nordul Indiei.

---

[209] Frye, Northrop, *Anatomia criticii*, Princeton 1957, Univers 1972, p. 198

[210] Har Bilas Sarda, *Hindu superiority*, London 1906, p. 31

Luna lunară ia numele acelei luni solare, în care are loc adevărata lună nouă, formând începutul celei de două săptămâni strălucitoare a lunii lunare luate în considerare. Luna nouă (prima, dacă există două) în Chaitra solară (sau *Kârttika*, pentru unele epoci) formează începutul anului luni-solar. Fiecare *paksha* este împărțită în 15 *tithis*. Un *tithi* este timpul necesar mișcărilor combinate a soarelui și a lunii pentru a crește (în două săptămâni strălucitoare) sau pentru a diminua (în cele două săptămâni întunecate)"[211].

[211] Jacobi, Hermann, *Kleine Schfiften*, după ediţia din 1911, Wiesbaden 1970, p. 911

Dar sursa principală de informaţii asupra calendarului în general o reprezintă creştinismul, teologi recunoscuţi de Biserică prin operele lor pronunţându-se în texte pe care ar fi nedemn să mi le asum şi să nu le reproduc exact aşa cum au fost formulate şi sub girul autorilor, chiar dacă unele „trageri la temă”, involuntar semnalate în capitolele anterioare, mă provoacă. Explicaţia abţinerii constă în faptul că tradiţia neamului meu este una creştin ortodoxă, chiar dacă, pe crucea mormântală a stră-străbunicului nostru, dăinuiau totemic elemente ale străvechilor civilizaţii totemice.

„**CALENDAR** (lat. calendarium), popular **Călindar** – la romani se numea cartea în care se consemnau schimbările de lună; este o modalitate străveche de măsurare a timpului; rădăcinile calendarului le găsim în Sfânta Scriptură, chiar de la crearea lumii, când se stabileşte măsurarea timpului după mersul astrelor („Şi a zis Dumnezeu: „Să fie luminători pe tăria cerului, ca să lumineze pe pământ, să despartă ziua de noapte Și să fie semne ca să deosebească anotimpurile, zilele şi anii”. A făcut Dumnezeu cei doi luminători mari: luminătorul cel mai mare pentru cârmuirea zilei și luminătorul cel mai mic pentru cârmuirea nopții, şi stelele“ (*Facere*, 14 şi 16). La început; calendarul s-a întemeiat pe mişcarea astrelor și mai ales a lunii și a soarelui. Legat de ocupațiile omului, s-a ales ca unitate de măsură a trecerii timpului ziua solară medie, adică intervalul de timp dintre două faze consecutive ale soarelui la meridian sau cât ţine o rotaţie completă a pământului în jurul axei sale. Ca unităţi submultiple de măsură, ziua s-a împărțit în ore, ora în 60 de minute,

minutul în 60 de secunde. Intervalul de timp dintre două faze consecutive ale lunii, ex. dintre luna nouă şi primul pătrar sau de la primul pătrar la luna plină, de la luna plină la ultimul pătrar ș. a.m.d., interval care durează aproximativ şapte zile, a dat săptămâna, iar **luna lunară este intervalul de timp în care luna face o rotaţie completă** în jurul pământului. Intervalul de timp in care pământul face o rotaţie completă în jurul soarelui, sau răstimpul dintre două treceri consecutive ale soarelui la echinocţiul de primăvară, se numeşte ***anul tropic,*** adică ***anul solar*** sau ***astronomic***. Ca şi ziua solară, anul tropic este în legătura cu ocupaţiile omului, în aceeaşi ordine a anotimpurilor. Anul tropic este de aproximativ 365 de zile şi un sfert de zi sau exact 365 de zile, 5 ore, 49 minute şi 45 de secunde. Deci, fiindcă anul tropic nu este format dintr-un număr exact de zile, având în plus o zi ce ar fi trebuit să se împartă în două fracţiuni, câte una la doi ani consecutivi, s-a adoptat ca unitate de mătură ***anul civil*** sau ***Calendaristic.*** Acesta este un an convenţional, obţinut din anul tropic, prin înlăturarea fracţiunii de zi. Pentru a se stabili o coincidenţă a anului civil cu cel astronomic, s-a căutat, în diferite moduri, să se aducă din timp în timp corectări calendarului. Acest lucru l-a făcut, în anul 46 î. Hr., astronomul alexandrin (Egipt) ***Sosigene***, pe vremea împăratului roman (Iuliu Cezar. De aceea calendarul revizuit de Sosigene s-a numit ***calendarul iulian***. Sosigene a restabilit mai întâi coincidenţa anului civil cu cel astronomic; apoi a restabilit pentru viitor durata anului calendaristic la 365 de zile. Pentru că diferenţa de 5 ore, 48 minute şi aproape 46 de secunde, cu care durata anului solar (tropic) depăşeşte pe cea a anului civil sau calendaristic, durată care, în patru ani,

face o zi, Sosigene a hotărât ca această zi să fie adăugată, din patru în patru ani, şi astfel avem un an bisect, din patru în patru ani (catolic: ***bissextilius,*** adică un an de 366 de zile). În felul acesta ***coincidenţa*** (***echivalenţa***) ***anului civil cu anul astronomic trebuia să se restabilească după fiecare patru ani.*** Calendarul stabilii de Sosigene şi întrebuinţat în tot imperiul roman, începând din anul 46 î. Hr., a fost moştenit şi de creştini. Aceştia au introdus sărbătorile creştine şi sistemul de împărţire a lunilor în săptămâni (grupe de câte şapte zile) după sistemul moştenit de la evrei, înlocuind astfel ***octada*** romană (romanii aveau săptămâna de opt zile, octadă); creştinii au înlocuit şi sistemul roman de numerotare inversă a zilelor lunii, în ***calende, ide*** şi ***none*** („*idus*”, plural „*ide*”, adică a treisprezecea zi din lună, în afară de 15 a lunii). ***„Nonae-nonarum***”, „nonele” cădeau în ziua a cincea din lună (cu nouă zile înainte de ide, de aceea se şi numeau none), în lunile când idele cădeau în ziua a cincisprezecea, nonele cădeau în ziua a şaptea. Denumirile lunilor anului şi zilelor săptămânii, păstrate în limba română, sunt de origine latină; ele erau aceleaşi întrebuinţate pe vremea romanilor, în afară de ***sâmbăta,*** de origine iudaică (***sabat***), dar venită în limba română tot prin filieră latină (***sabbatum***). Calendarul iulian întocmit dc Sosigene (365 de zile şi 6 ore) neglija o mică diferenţă (de 11 minute şi 14-16 secunde pe an) cu care anul civil sau calendaristic era de fapt mai lung decât cel tropic sau astronomic. Această mică diferenţă a ajuns însă la durata unei zile, după 128 de ani, ceea ce-a făcut ca anul civil al calendarului iulian să rămână în urma celui astronomic cu o zi la 128 şi cu 3 zile la fiecare 384 ani. Această diferenţă s-a remarcat mai ales datorită datei Paştelui.

Data Paştelui este variabilă de la un an la altul, fiind legată, pe de o parte, de un termen solar fix şi anume echinocţiul de primăvară, iar pe de altă parte, de o dată variabilă, şi anume luna plină de primăvară, adică prima lună plină de după echinocţiu (numită şi luna pascală), ***echinocţiu*** pe care Sosigene îl fixează la ***21 martie.*** Aceasta a coincis cu Sinodul I Ecumenic (325), fapt care i-a decis pe participanţii la Sinod să considere data de 21 martie ca dată a echinocţiului de primăvară. Acest echinocţiu ipotetic (21 martie) ajunsese în sec. XVI, la o diferenţă de 10 zile, ceea ce făcea să se calculeze greşit şi luna pascală (prima lună nouă după 21 martie), deci şi data Paştelui. Această greşeală a calendarului iulian, semnalată încă din sec. XIII şi XIV de către calendariştii apuseni şi răsăriteni, a fost îndreptată in Apus prin ***„reforma gregoriană***” a calendarului. Ea a fost iniţiată de Sinodul din Trident, în 1582, sub papa Grigore al XIII-lea, cu concursul astronomului italian Luigi Lilio (Aloisius Lilius). S-au suprimat cele zece zile cu care anul civil rămăsese în urma celui astronomic (tropic) ziua de 5 octombrie devenind 15 octombrie. Astfel echinocţiul de primăvară din 1583 a fost readus la 21 martie, cum fusese în anul Sinodului I Ecumenic. Tot acum (în 1583) s-a hotărât ca dintre anii bisecţi seculari (1600, 1700, 1800 etc.) să rămână bisecţi numai cei care se împart exact la patru, iar ceilalţi să fie socotiţi comuni (adică de 365 zile); de ex. anii 1600 şi 2000 vor fi socotiţi bisecţi, pe când 1700, 1800 şi 1900 rămân ani comuni. Astfel, prin suprimarea din când în când a ultimei zile a anului bisect (a 366-a zi) se asigura, pe o perioadă de timp mai mare (cam la 3400 de ani), coincidenţa anului civil cu cel astronomic. Acest

calendar, rezultat prin reforma din 1582, s-a numit ***Calendarul gregorian***, după numele papei Grigore al XIII-lea, care a făcut reforma.

Din 1582 până prin 1900, diferenţa dintre cele două calendare (iulian şi gregorian) a crescut de la 10 zile la 13 zile. Calendarul gregorian a fost adoptat treptat (în sec. XVI-XVIII) de toate bisericile şi statele catolice şi protestante din Apus; în secolele XIX-XX a fost adoptat de unele state africane şi asiatice necreştine, ca: Japonia(l873), China (19l2), Turcia(1926), Egipt (1928) ş. a. Bisericile Ortodoxe de răsărit n-au acceptat reforma gregoriană din sec. XVI, din motive de ordin confesional, şi au menţinut calendarul neîndreptat (iulian), care se va numi şi ***stil vechi*** sau ortodox, prin opoziţie cu cel gregorian, numit şi ***stil nou*** sau catolic. Începând însă de la sfârşitul sec. XIX şi până după primul război mondial, calendarul gregorian (stilul nou) a fost adoptat oficial, în viaţa civilă, de toate statele popoarelor ortodoxe: în Bulgaria şi Rusia în 1918, în Serbia şi România în 1919, în Grecia în 1923. Nevoia de uniformizare a calendarului în toate domeniile vieţii publice a determinat Bisericile Ortodoxe să îndrepte şi calendarul bisericesc. În acest scop s-a ţinut, în 1923, un Congres internaţional la Constantinopol. Congresul a făcut o nouă îndreptare a calendarului, printr-un sistem de calculare a anilor bisecţi mult mai bun decât cel gregorian, suprimându-se şi diferenţa de 13 zile. Prin noul calcul se asigura coincidenţa anului calendaristic cu cel solar pe o perioadă de timp mult mai mare (c. 4400 de ani), în loc de 3400 de ani, ca în cel gregorian. Dar chiar şi după acest Congres, unele Biserici Ortodoxe autocefale au continuat să

rămână încă până azi cu stilul vechi (adică cu calendarul iulian neîndreptat), ca: Biserica rusă, Biserica sârbă, Bisericile din Patriarhia Ierusalimului şi mănăstirile de la Muntele Athos. Credincioşii care ţin încă stilul vechi se numesc ***stilişti*** sau ***calendarişti***. Bisericile Ortodoxe care au adoptat calendarul îndreptat, după Conferinţa interortodoxă de la Constantinopol (1923), folosesc un calendar mixt, deoarece, din solidaritate cu Bisericile Ortodoxe cu calendar vechi, păstrează, ca şi ele, după vechiul calendar, sărbătoarea Paştilor şi toate sărbătorile legate de Pascalic. Sărbătorite cu date fixe se sărbătoresc însă pe stil nou.

Calendarul chinezesc, de pildă, sc bazează pe mişcările Lunii şi ale Soarelui raportate la meridianul care trece prin Beijing. Anul începe când Soarele intră în zona zodiacală a Peştilor. Se disting ani comuni, cu 12 luni şi 354 sau 355 de zile (lunile având 29 sau 30 de zile) şi ani plini, cu 13 luni şi 383 sau 384 de zile; anii sunt grupaţi în cicluri de câte 60 de ani.

Calendarul israelit a fost stabilit pe baza ciclului de 19 ani ai Lunii. El deosebeşte trei feluri de ani: ani comuni, care constau din 12 luni lunare de câte 29 sau 30 de zile; ani cu lipsuri, în care una din cele şase luni de câte 30 de zile primeşte tot 29 de zile, aceşti ani având 353, 354 sau 355 de zile; şi ani excepţionali, cu 13 luni lunare, numărând câte 383, 384 sau 385 de zile. Ziua începe la ora 6 p. m. Săptămâna începe sâmbăta. Ziua este împărţita in 24 de ore, ora în 1980 de „părţi” şi fiecare parte la rândul ei în 70 de „momente.

Calendarul musulman, stabilii tot pe baza ciclului Lunii, are anul compus din 354 de zile împărţit în 12 luni de câte 29 sau 30 zile, cu intercalarea unor ani bisextili, de 355 de zile. Toate aceste calendare îşi au imperfecţiunile lor şi de aceea s-au propus diferite proiecte ale unui ***calendar universal.***

Potrivit unuia din aceste proiecte, prima lună a fiecărui trimestru trebuie să aibă 31 de zile, celelalte două câte 30 de zile. În total, trimestrul are 91 de zile, respectiv 13 săptămâni. Fiecare din cele 12 luni cuprinde 26 de zile lucrătoare, plus duminicile. Anul calendaristic este alcătuit dintr-un număr par de zile (364), duminici (52) şi luni (12). Pentru ca anul calendaristic să concorde cu cel solar, se adaugă, la sfârşitul anului, o zi suplimentară. În ani bisecţi, se mai adaugă încă o zi – între 30 iunie şi 1 iulie. Ambele zile suplimentare rămân nedatate şi nu sunt incluse în nici o zi a săptămânii”[212].

Calea strămoşilor lunari îmi confirmă nu o certitudine, ci o nestrămutată speranţă într-un simetric veşnic al vieţii noastre pământeşti. Nu mă număr printre orgolioşii care îşi închipuie că sufletul lor trebuie salvat în supravieţuire eternă, pentru că am conştiinţa banalităţii fiecărui suflet în parte, în ciuda unicităţii trăirilor. Dar trăirile s-au petrecut şi se petrec aici, nu dincolo. Dar mitul îmi place teribil, pentru că îmi permite să-mi imaginez strămoşii şi străbunii dansând în jurul focului, pe cer, şi provocând cu talpa apăsată a opincilor scânteile

---

[212] Branişte, Ene, Pr. Prof. Dr.; Branişte, Ecaterina, Prof., *Dicţionar enciclopedic de cunoştinţe religioase*, Editura Diecezană Caransebeş 2001, pp. 79-82

care se răspândesc dintr-o zare în cealaltă a întunericului. Mircea Streinul, care avea studii teologice, susţinea, într-un splendid poem, că Dumnezeu este întuneric. Probabil că îşi baza viziunea lirică pe desluşirea poruncilor în universul lunar al misterelor niciodată pătrunse. Eu, însă, am optat, întotdeauna, pentru vestirile lui Iisus, drept pentru care am şi ales un moto al acestei cărţulii, care să sugereze nu doar lăuntricul paginilor, ci şi al strămoşilor lunari care încă mai exisă în mine.

Bibliografie

Aqvilario, Ioanne, *De sacrosanctae virginis montis acuti translatione et miraculis panegyris,* Sevilla, 1609

Bădiliţă, Cristian; Băltăceanu, Francisca; Broşteanu, Monica; Florescu, Ioan-Florin, *Septuaginta / Psalmii / Odele / Proverbele / Ecleziastul / Cântarea Cântărilor*, Polirom 2006

Bădiliţă, Cristian; Băltăceanu, Francisca; Broşteanu, Monica; Florescu, Ioan-Florin, *Septuaginta / Iov / Înţelepciunea lui Solomon / Înţelepciunea lui Iisus Sirah / Psalmii lui Solomon*, Polirom 2007

Bayero, T. S., *De Hyperboreis*, pp.330-348, în *Commentarii Academiae scientiarum imperialis Petropolitanae*, Petropolis, 1726

Blaga, Lucian, *Aspecte antropologice*, Ed. Facla 1976

Blavatsky, Helena Petrovna, *The Secret Doctrine*, London 1893

Branişte, Ene, Pr. Prof. Dr.; Branişte, Ecaterina, Prof., *Dicţionar enciclopedic de cunoştinţe religioase,* Editura Diecezană Caransebeş 2001

Campagne, Julien, *Fulcanelli / Dwellings of the Philosophers*, Rouen 2018

Cheyne, Thomas Kelly; Black, Jon Sutherland, *Encyclopædia biblica ; a critical dictionary of the literary, political and religious history, the archæology, geography, and natural history of the Bible*, vol. II, London 1901

Churchward, Albert, *The Origin and Evolution of Primitive Man*, London, 1912

Conta, Vasile, *Opere filosofice / Ediție revăzută și însoțită de o introducere de Nicolae Petrescu*, București, Editura „Cartea Românească", 1922

Dunglison, Robley, *Human Physiology*, vol. II, Philadelphia 1836

Ebeling, E., *Reallexikon der Assyriologie,* Vol. 3, Berlin, 1957

Eliade, Mircea, *Aspecte ale mitului*, Univers, Bucureşti, 1978

Eliade, Mircea, *Cosmologie și alchimie babiloniană*, Iași 1991

Eliade, Mircea, *De la Zalmoxis la Gengis-Han*, Bucureşti 1996

Eliade, Mircea, *Myths, Rites, and Symbols*, New York, 1975

Eliade, Mircea, *Șamanismul și tehnicile arhaice ale extazului*, Humanitas, 1997

Eliade, Mircea, *The Sacred and the Profane*, New York 1957

Finkel, I.; Geller, M., *Sumerian Gods and Their Representation*, Groningen, 1997

Fomenko, Anatoly, *History: Fiction or Science?*, Chronology 1, Paris – London – New York, 2017

Frye, Northrop, *Anatomia criticii*, Princeton 1957, Univers 1972

Guenon, René, *Simboluri ale ştiinţei sacre*, Bucureşti, 1998

Guterbock, Hans Gustav, *The Song of Ullikummi Revised Text of the Hittite Version of a Hurrian Myth*, Chicago, 2009

Har Bilas Sarda, *Hindu superiority*, London 1906

Herodot, *Istorii*, I, Bucureşti, 1964

Hesiod, *Munci şi zile*, Bucureşti, 1987

Hesiod, *Teogonia*, în *Hesiod-Orfeu / Poeme*, Bucureşti, 1987

Jacobi, Hermann, *Kleine Schfiften*, după ediţia din 1911, Wiesbaden 1970

Jastrow, Morris, *The Sacred Books and Early Literatury of the East*, I, London, 1917

Jennings, Hargrave, *The Rosicrucians Their Rites & Mysteries*, London 1870

Johnson, Samuel, *A Dictionary of the english language*, Londra 1819

Leach, Maria, *Dictionary of Folklore, Mythology and Legend*, New York 1949

Legge, James, *The Sacred Books of China. The Texts of Daoism*, Oxford, 1891

Lieber, Francis, *Encyclopaedia Americana / a popular dictionary of arts, sciences, literature, history, politics and biography, brought down to the present time / including a copious collection of original articles in American biography / on the basis of the seventh edition of the German Conversations-Lexicon,* vol. VII, New York 1831

Lucretius Carus, Titus, *Fenomenele Naturii şi Religia*, în *Antologia poeziei latine*, Bucureşti, 1967

Murray-Aynsley, Harriet, G. M., *Symbolism of the East and West*, London, 1900

Nixon, J., *Additional Observations upon Some Plates of White Glass Found at Herculaneum: In a Letter to Charles Morton, M. D. R. S. S. By J. Nixon, A. M. and F. R. S.*, London, 1761

Odobescu, Al., *Opere Complete*, Volumul IV – *Istoria Arheologiei*, Editura „Minerva”, București 1919

Orfeu, *Către Titani*, în *Antologia poeziei greceşti*, Bucureşti, 1987

Ovidius Naso, Publius, *Metamorfoze: Haosul şi facerea lumii*, în *Antologia poeziei latine*, Bucureşti 1967

Paget, John, *Hungary and Transylvania / with remarks on their condition, social, political and economical*, London, 1855

Pike, Albert, *Morals & Dogma of the Ancient & Accepted Scottish Rite of Freemasonry*, Python library 2014

Sarvadhikari, Rajkumar, *The principles of the Hindu law of inheritance*, Calcutta 1882

Simonide din Ceos, *Veşnica trudă*, în *Antologia poeziei greceşti*, Bucureşti, 1987

Smith, John C., *Reminiscences of early Methodism in Indiana*, Indianapolis 1879

Strabon, *Geografia*, II, Cluj, 1974

Taloş, Călin, Diac. Drd., *Atitudinea Profeţilor faţă de cultul sacrificial*, în *Revista teologică*, Anul XIV, Nr. 3, Sibiu iulie-septembrie 2004

Taylor, Isaac, *The Origin of the Aryans*, New York, 1890

Theil, Napoléon, *Dictionnaire de biographie, mythologie, géographie anciennes*, Paris, 1865

Tokarev, Sergei, *History of Religion*, Moscow 1989

Valerii, C, *Catulli Albi Tibulli S. Aurelii Propertii Carmina in scholarum piarum usum expurgata notisque illustrata*, Florentiae, 1819

Young, Jean I., *The Prose Edda*, Cambridge, 1954

Wallis Budge, E. A., *Gods of the Egyptians*, Londra, 1904

Werr, L., *Studies in the Chronology and Regional Style of Old Babylonian Cylinder Seals*, Malibu, 1988

Biblia sau Sfânta Scriptură, traducerea D, Cornilescu, BOR nedatată

Mahabharata, de Krishna-Dvaipayana Vyasa, Bherata Press, Calcutta, 1884

Sramana Bhagavan Mahavira, Volumul 4, *Nihnava-Vada*, cu comentarii de Dhirubhäi P. Thaker, West bengal Puclic Library 1944

The Epic of Gilgamesh, Assyrian International News Agency, 1998

The Sacred Books of Zoroastrianism, Book 3, Translated by James Darmesteter (From *Sacred Books of the East*, American Edition, 1898.). Edited by Joseph H. Peterson

The Ten Principal Upanishads, Traducere de Shree Purohit Swami şi W. B. Yeats, Faber and Faber Limited, London

Voluspo, în Peterson, Charles S., *The Poetic Edda* (*Corpus Poeticum Boreale*), Cicago, 1923

Zend-Avesta, în *Vendîdâd*, Traducere: James Darmesteter, Oxford 1880

Cuprins